

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MEHMET ÇELİK

Çanakkale'den Dersim'e

**YAKIN
TARİHİN
ŞİFRELERİ**

**Derin
tarih**

Prof. Dr. Mehmet elik

ÇANAKKALE'DEN DERSİM'E
**YAKIN TARİHİN
ŞİFRELERİ**

**derin
tarih**

Prof. Dr. Mehmet Çelik

1954 yılında Elazığ'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Elazığ'da, yükseköğrenimini Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelam ve İslâm Felsefesi Bölümü ile Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. 1980 yılında akademik hayata intisap eden Çelik, 1982-1987 yılları arasında Mor Gabriel Manastırı'nda Süryanice ve Hristiyan Teolojisi üzerine eğitim aldı. Halen Manisa Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde çalışmalarına devam etmektedir. Hristiyanlık ve azınlıklar üzerinde uzman olan Çelik, ÜLKE TV'de Sıradışı Tarih adlı televizyon programını yapmaktadır. Yayınlanmış 12 kitabı, çok sayıda ilmi makalesi ve *Derin Tarih* başta olmak üzere çeşitli dergilerde yayınlanan pek çok yazısı bulunmaktadır.

Derin Tarih Kültür Yayınları — 43

Derin Tarih dergisinin 61. sayısının hediyesidir.

Nisan 2017

Çanakkale'den Dersim'e Yakın Tarihin Şifreleri

Prof. Dr. Mehmet Çelik

İletişim

Maltepe Mah. Fetih Cad. No: 6 34010 Zeytinburnu, İstanbul

0212 467 65 05

www.derintarih.com

iletisim@derintarih.com

Baskı

Strateji Matbaası

Sunuş

Dâimî yazarlarımızın dergimizdeki yazılarını iki kapak arasında görmek en büyük temennimiz. Bundan dolayı geçtiğimiz sayılarda Prof. Dr. Şükrü Hanioglu'nun Sultan II. Abdülhamid ve devriyle alakalı makalelerini bir araya getirip sizlere takdim etmiştik.

Şimdi de daha ziyade ekranlardaki “Sıradışı Tarih” programından tanıyıp sevdiğiniz, her ay dergimizde yakın tarihin sislerini dağtanan yazılarını beğeniyle okuduğunuz Prof. Dr. Mehmet Çelik'in *Derin Tarih*'te yayınlanan 40'ı aşkın yazısından yaptığımız bir seçkiyle karşınızdayız.

Eylül ayında ofisimizi ziyaret eden değerli hocamız Mehmet Çelik gayretimizi kamçıl原因an şu açıklamalarda bulunmuştu:

“Bu derginin yazarı olduğum için söylemiyorum. Türkiye’de çıkan tarih dergileri içinde *Derin Tarih* 1 numara. Bir defa her sayısı dolu dolu. Ben tarihçi olduğum için diğer dergileri de takip etmek zorundayım. Yazılarda zorlanıyorlar, bazı yazılar çalakalem. Hatta sayfa doldurmak için gayret sarf ettikleri besbelli. Bakıyorsunuz derginin içinde dişe dokunur bir yazı ya var ya yok.

Derin Tarih kaliteyi hiç düşürmedi. Her sayfası dolu dolu. Ben 40 yıllık tarihçiyim, arkadaşların yazılarını okuyup muhakkak bir şeyler öğreniyorum. Tarihe meraklı olanlar bana hep sorarlar: Hocam ne okuyalım? Onlara tavsiyem: *Derin Tarih*’in bütün sayılarını alın. Eğer bir gün Türkiye’de tarih şuuru nasıl verildi derlerse, Millî Eğitim Bakanı’nın önüne bu dergiyi koyacağım.

Tebrik ediyorum. Allah emeklerinizi zayı etmesin.”

Bu güzel kanaatlerinden dolayı Hocamıza teşekkür ederken, dergimiz çıktığı sürece kendisiyle birlikte çalışmaktan dolayı memnuniyet duyacağımızı bir kez de buradan söylemek istiyoruz.

Elinizdeki kitapta ‘Büyük Güç’lerin Osmanlı’yı tasfiye planlarından Filistin’in elimizden çıkışına, Sevr’in arkaplanından Mustafa Kemal-Vahdettin ilişkisine, İstiklal Mahkemeleri’nden Lozan’a kadar merak ettiğiniz pek çok sorunun cevabını bulacaksınız.

Kitaptaki makalelerin sizi yeni ufuklara taşıması dileğiyle.

Bereketli okumalar.

Derin Tarih

İÇİNDEKİLER

Osmanlı'yı Tasfiye Planları ● 7

Menzil: Çanakkale Hedef: Vaat Edilmiş
Topraklar, Yani Filistin ● 17

Allenby'nin Kudü'se Girişinin Şifreleri ● 21

Kurtuluş Savaşı Sevr'in Talimatıydı ● 29

Mustafa Kemal Vahdettin'e Hain Değil de, Ne
Diyecekti? ● 41

Çerkes Edhem Neden Bertaraf Edildi? ● 49

Cumhuriyet Basını İslama Karşı Nasıl Kılıç
Kuşandı? ● 55

İnkılabın Kanunu İnkılabın Mahkemesi ● 61

“Petrolü Lozan'da Konuşmayalım, Sonra Baş
Başa Hallederiz” ● 69

Dersim'den Tunç Eli'ne Tek Parti'nin Katliam
Harekâtı ● 75

Osmanlı'yı Tasfiye Planları

Sanayi devrimini gerçekleştirmiş Avrupa'da manzara şuydu: Dünyanın dört bir yanından hammadde yağıyor, bütün şehirlerde fabrika bacaları tütüyor, beyaz kıtayı baştanbaşa demir ağlar örüyordu. Bu manzaranın bekası için Avrupa'nın tek şeye ihtiyacı vardı: Enerjiye.

Enerji hammaddesi olarak Avrupa'da sadece kömür vardı. Sınırlı sayıdaki rezervler fabrikaları kaç yıl daha çalıştırabilirdi ki? Üstelik kömürün çıkarılması hem çok zahmetliydi, hem de maliyetli. Hâlbuki Osmanlı İmparatorluğu'nun güney toprakları petrol kaynıyordu. Ve bu petrol mutlaka Avrupa'ya getirilmeliydi. Demek ki "hasta adam"ın mirasının paylaşılma zamanı gelmiş, hatta geçiyordu.

1. Dünya Savaşı'nın tek nedeni budur. Gerisi (Avusturya-Macaristan veliahdının Saraybosna'da bir Sırp militan tarafından öldürülmesi, iki Alman gemisinin Karadeniz'deki Rus limanlarını bombalaması vs.) teferruat ve bahanedir. Başta İngiltere olmak üzere Batı'nın hedefi Osmanlı'yı dağıtmak, emin ve ucuz bir şekilde bölgedeki bu enerji kaynağını Avrupa'ya taşımaktır.

Osmanlı'yı bir "tespih"e benzetiyorlardı. Onu bir arada tutan imameyi kopardıkları anda taneler etrafa saçılacaktı. Bundan sonrası kolaydı. Bütün iş "imame"de bitiyordu. İmame ne miydi? Hilafet müessesesi tabii ki.

İngilizlerin yaklaşık bir asırdır üzerinde çalıştıkları, İslam

dünyasını bir arada tutan bu kurum İstanbul'da Osmanlı Sultanı'nın şahsında mündemiçti. Hilafet siyaseti olduğu kadar dinî bir makamı da.

Bu amaçla İngilizler, bir zamanlar İmam Cüveynî'nin Abbasiler adına Batınî Fatımîlere karşı giriştiği Hilafet savaşında dinî-siyasî bir argüman olarak kullandığı "Halife Kureyş'tendir" sözünü bir "hadis" olarak lanse ettiler. Buna birçok Arap siyasetçi ve din adamı da katıldı. İngilizler, Mısır hıdivlerinden Suudlu kabile reislerine kadar birçok uygun adayı da teşvik ederek halifelğe heveslendirdiler. Ancak istedikleri neticeyi bir türlü elde edemediler. Sultan II. Abdülhamid'i devirirlerken de hesap bu minvaldeydi.

Bu büyük operasyonun iki temel hedefi vardı: Öncelikle tespihin imamesini kopararak tanelerinin dağılmasını sağlamak ve bir araya gelmelerini önlemek. İkinci adımda ise imameyi temsil eden Türk milletin ve onun genetiğini oluşturan "cihan hâkimiyeti" mefkûresini besleyen damarları yok etmek!

Çanakkale'ye gelmelerinin sebebi de buydu. Yoksa Türk milletini tamamen tarihten silmek değil. Peki, Anadolu'yu işgal ne anlama geliyordu? Bu sorunun cevabı Sevr'i anlamaktan geçer. Sevr anlaşılmadan ne Milli Mücadele anlaşılabilir, ne de Lozan. Yakın tarihimizin en muğlak noktası burasıdır. Müthiş biçimde çarpıtılmış ve anlaşılmaz bir kılığa sokulmuştur.

Hepimiz ilk öğretim yıllarımızda, okullarımızın duvarlarında aynı haritayla karşılaştık. Bu haritaya göre Sevr Antlaşması ile Anadolu işgal edilmişti: Ege bölgesini Yunanlar, İstanbul ve Çanakkale Boğazı dâhil bütün Marmara'yı İngilizler, Antalya ve yöresini İtalyanlar, Adana'dan Urfa'ya kadar olan bölgeyi Fransızlar alacak; Doğu Anadolu Ermenilere, Karadeniz'in önemli bir kısmı da Pontus Rumlarına bırakılacaktı. Bize de Ankara ve Kastamonu civarını kapsayan İç Anadolu'da küçük bir alan bırakılıyordu. Haritaya göre Sevr buydu.

Millî Mücadele ile bütün Anadolu'yu bu düşmanlardan temizledik, Lozan'da da bunu tescil ettirerek bağımsız yeni bir devlet kurduk. Laik atak cumhuriyetçilere göre büyük bir zaferdi bu. Sevr paçavrasını Lozan'da yırtıp işgalcilerin suratlarına fırlatmış ve masaya yumruğumuzu vurarak Lozan'ı imzalatmıştık. Bu nedenle Millî Mücadele bir var oluş veya istiklal savaşıydı. Bu sebeple Lozan emsalsiz bir zaferdi.

Milliyetçi ve muhafazakâr kesim de -detaylardaki bazı farklılıklar hariç- ulusalcılar gibi düşünmekte. Bunlara göre Sevr'in şartları çok ağırdı. Antlaşma başta Sultan Vahdeddin tarafından imzalanmadığı gibi, Meclis-i Mebusan'da da görüşülmedi. Hatta Yunanistan haricinde Sevr'i dikte ettiren devletlerin parlamentolarında da görüşülmedi. Yani kâğıt üzerinde kaldı, uygulamaya konulmadı. Lozan'a itirazları ise "Misak-ı Millî sınırlarına riayet edilmedi, Batı Trakya ve Musul gibi yerler hususunda ısrar edilmedi" şeklindeki söylemlerden ibaret.

Oysa iki taraf da yanılmakta, yanlış yerde durmaktadır.

Birinci kesimi teşkil eden ulusalcılar çıplak gerçeğe karşıdır- lar ve bu çarpıtma onların dünya görüşlerinin temelini teşkil eder. Adeta Kemalist manifestonun itikatnamesidir, dolayısıyla bir tabudur. Bırakın bunu tartışmayı, konuşmaya bile tahammülleri yoktur. Her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı buna iman etmek mecburiyetindedir.

İkinci grubu oluşturan milliyetçi-muhafazakâr kesim ise cehalet ve bilgisizliğin kurbanıdır. Bu konudaki bütün tezlerini Mustafa Kemal karşıtlığı üzerine bina etmiştir.

İşin aslı şudur:

1. Dünya Savaşı'nın ana sebebi ve hedefi Osmanlı Devleti'ni tasfiye ederek başta petrol olmak üzere topraklarındaki enerji kaynaklarını Avrupa'ya taşımaktı. Sevr Antlaşması ise bu projeyi hukukî ve siyasî bir zemine oturtmak amacına matuf. Bu nedenle savaş sona erdikten sonra antlaşma devreye sokuldu ve yüzde yüz uygulandı.

Sevr güney topraklarımıza tatbik edildi. Cumhuriyet nesilleri "güney topraklarımız" ifadesinden bugünkü Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgesini anlarlar. Bu yanlış algıya da bilinçli olarak çi-

BİLMEDİĞİMİZ SEVR GERÇEĞİ

Lozan, Sevr'in kabul edilip fiilen yürürlüğe girdiği, yani Osmanlı'nın tasfiye edilişinin resmî, hukukî ve siyasî belgesidir. Bir cihan imparatorluğunun tarihi gömülmesinin ruhsatıdır. Türk tarihinde bedeli bundan daha ağır olan başka bir antlaşmaya rastlanmaz! Özetle, Osmanlı coğrafyasının "İmameden kopararak yarı sömürge yönetimler şeklinde dizayn edilmesi" projesidir. Nitekim metnine baktığımızda antlaşmanın 20. yüzyılın en büyük, en kapsamlı "Yeni Dünya Projesi" olduğunu görürüz.

zilen ve hâlâ okullarımızın duvarlarını, ders kitaplarımızı süsleyen o çarpıtılmış harita yol açmaktadır. Hâlbuki Sevr'in kaleme alındığı tarihte bizim güney topraklarımız Suriye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Suudi yarımadası idi.

Sevr buralara uygulandı ve 1000 yıllık (Selçuklu-Osmanlı dönemleri) topraklarımız üzerinde birçok nevezhur kukla devlet kuruldu.

Emperyal meşruiyet çarkı

Şimdi Sevr Antlaşması'nın metnine ayrıntılı olarak bakalım:

Birinci babda yer alan 25. madde Cemiyet-i Akvam'ın (Milletler Cemiyeti) kuruluşuyla ilgilidir. Haydi şimdi ders kitaplarımızda "Sevr Haritası" diye yutturulan haritaya bakarak bu maddeyi izah edin bakalım! Anadolu'nun bu uyduruk paylaşım haritasıyla 25. maddenin ne alakası var? Bırakın akli başında bir tarihçiye veya siyaset bilimciye sormayı, sokaktaki bir vatandaşa bile sorsanız ikisi arasında bir ilişki kuramaz.

Biraz daha açalım:

Beşinci fasıldaki 369. maddeden 413. maddeye kadar olan kısım Cemiyet-i Akvâm'ın kararlarıyla ilgilidir. Gelin de çıkın işin içinden! Söz konusu maddeler Cemiyet-i Akvâm'ın siyasal ve hukuki manada işleyiş yönergeleridir.

Bu projenin siyasî ve hukukî ayağı ise "Lozan"dır. Sadece Milli Mücadele'nin sonuç antlaşması değildi Lozan. Öyle olsaydı sadece Yunanlarla oturur, bir antlaşmaya varır ve metni imzalardık. O gün dünyanın güçlü ülkelerinin Lozan'da ne işi vardı diye hiç düşünmüyoruz. ABD'den Japonya'ya kadar herkes bu işe burnunu soktu. Savaşığımız tek ülke olan Yunanistan ise Lozan'da bir yaşama hizmetçi muamelesi gördü. Çünkü bu proje kapsamında kullanılmıştı.

Nihayet projenin ana hatları belirlendi. Savaşlar bitmiş, şimdi sıra barışı (!) sağlamaya gelmişti. İnşa edilecek barışı bütün dünyaya kabul ettirebilmek için kurumsal bir yapı gerekiyordu. Bu yapı Osmanlı'nın tasfiyesi ve topraklarında kurulacak sömürge yapılara meşruiyet sağlayacak hukukî ve siyasî bir yapıydı: Cemiyet-i Akvâm, yani Milletler Cemiyeti. Daha sonra hin-i hacette başka yerlerde de (örneğin Afrika'da, hatta dünyanın öbür ucundaki sömürgeler için) lazım olabilir düşüncesiyle süreç içinde genişletilecekti.

Plan Paris Barış Konferansı'na sunuldu ve 25 Ocak 1919 tarihin-

de Cemiyet-i Akvâm'ın kurulmasına karar verildi. Bunun üzerine galip devletler hemen bir komisyon oluşturdular ve bu "Misak" 28 Nisan 1919'da, Paris Konferansı Genel Kurulu'nda kabul edildi. 10 Ocak 1920'de ise merkezi Cenevre'de olmak üzere cemiyetin kuruluşu resmen ilan edildi. Böylece küresel emperyalizmin "meşruiyet çarkı" İngiliz aklı ile hayata geçirilmişti.

Cemiyet-i Akvâm'a bir de anayasa lazımdı ki bununla Yeni Dünya Düzeni'ni rahatça kurabilsin ve işletebilsin. Bunun da mimarı tahmin edeceğiniz gibi İngilizlerdi.

Kurumsal yapıyı öyle bir titizlikle oluşturdular ki, emperyal gayerinin tahakkukunu engelleyebilecek veya sıkıntıya sokacak en ufak bir açık kapı bırakmadılar. En başta 27 kurucu üye ile hayata geçirilirken Milletler Cemiyeti'nin üye sayısı kısa süre sonra 43'e ulaştı (1920). Galip müttefiklerin dışında bu üyelerin çoğu kendi sömürgeleriyle küçük ve güçsüz devletlerdi. Kolombiya, Küba, Panama, Yeni Zelanda, Arnavutluk gibi.

Çoğunluğunu sömürgelerin oluşturduğu genel kurulun üstünde ise her şeye hâkim bir "konsey" vardı. Bütün yetkinin sahibi olan konsey dört daimi üyeden oluşuyordu. Bunlardan üçü müttefik devletlerdi: İngiltere, Fransa ve İtalya. Dördüncüsü ise Osmanlı coğrafyası ve Afrika ile hiç ilgilenmeyen vitrinlik bir üyeydi: Japonya.

Bunların ilk üçüne müttefik, Japonya'ya ortak deniyordu. İşleyiş yönergesine göre genel kuruldan konseye dört üye daha ekleniyordu. Ancak bu dört üyenin görevi yasal bir şekilde tanımlanmamıştı. Konsey tarafından bugün seçilebilir, yarın azledilebilirdi. Esas olan kurucu dört üyeydi.

Kimin statükosu?

Genel kurulun gündemini de konsey belirlerdi. Dünyada cereyan eden, edecek olan küçük büyük her konuyu (insan hakları, ticarî veya askerî meseleler) konsey gündeme getirebilir, istediği kararı aldırabilirdi. Bu karara itiraz edecek veya şerh düşecek veyahut uygulamasında üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmeyecek ülke üyelikten ihraç edilirdi. Üye olabilmek veya üyelikten çıkmak da kimsenin keyfine bırakılmamıştı. Sevr Antlaşması'nın I. babında yer alan bu ilkelerin 1. maddesi bununla ilgilidir. Maddenin metnini sadeleştirerek aktaralım:

1. İş bu Misak'a bağlı Ek'te adları yazılı imzacı Devletlerle, yine Ek'te adları belirtilen Devletlerden, Misak'ın yürürlüğe girmesinden başlayarak iki ay içinde Sekreterliğe sunacakları ve Cemiyet'in öteki üyelerine yapacakları bir bildiri ile hiçbir çekince öne sürmek-sizin iş bu Misak'a katılanlar, Milletler Cemiyeti'nin asıl üyeleridir.

2. Kendini özgürce yöneten ve Ek'te adı gösterilmiş bulunan herhangi bir Devlet Dominyon ya da Sömürge, uluslararası yükümlülüklerini içtenlikle yerine getirme niyeti konusunda etkin güvenceler vermesi ve hava, kara ve deniz kuvvetleriyle silahları konusunda Cemiyet'in koyduğu düzenlemeleri kabul etmesi şartıyla, Üyeliğe kabulü Genel Kurulun üçte iki çoğunluğuyla kararlaştırılırsa, Cemiyet Üyesi olabilir.

3. Cemiyet'in her üyesi, iki yıl önceden haber vermek ve ayrıldığı anda, bu Misak'ın yüklediklerini de içermek üzere, uluslararası bütün yükümlülüklerini yerine getirmiş bulunmak şartıyla, Cemiyet'ten çekilebilir.

Görüldüğü gibi konsey ince eleyip sık dokuyarak üyeliğe kabul ediyor ama girdikten sonra çıkmak hiç de kolay olmuyordu. Ağır şartlar koyarak iki yılın ardından, tabir caizse burnundan getirdikten sonra üyelerin ayrılmasına müsaade ediyordu. Tabii bu yükümlülüklerin ağırlığından dolayı kimse ayrılmayı göze alamıyordu. Cemiyet kendisini küresel bir güç haline dönüştürmeyi de ihmal etmemişti. Üyelerinden birine yapılacak bir saldırı Milletler Cemiyeti'ne yapılmış kabul ediliyor ve üyelerin hepsine ortak tavır alma yükümlülüğü getiriyordu. İşte o madde:

11. Madde:

1. Cemiyet üyelerinden birine doğrudan doğruya dokunsun ya da dokunmasın, her savaşın ya da savaş tehdidinin bütün Cemiyet'i ilgilendirdiği ve Cemiyet'in ulusların barışını etkin bir biçimde korumaya özgü önlemleri almakla yükümlü olduğu kesin olarak açıklanmıştır. Böyle bir durumda, Cemiyet'in herhangi bir üyesinin istemesi üzerine, genel sekreter, konseyi hemen toplantıya çağırır.

2. Bundan başka, Cemiyet'in herhangi bir üyesinin, uluslararası ilişkileri etkileyecek nitelikte olan ve sonuç olarak uluslararası barışı ve barışın dayandığı iyi geçinmeyi bozacak bir durum üzerine genel kurulun ya da konseyin dikkatini dostça çekmek hakkı olduğu da açıklanır.

“Cemiyet üyelerinden birine doğrudan doğruya dokunsun ya da dokunmasın, her savaşın ya da savaş tehdidinin bütün cemiyeti ilgilendirdiği” ifadesine dikkat edin. Yani herhangi bir ülke bizden birine “kaşının üstünde gözün var” dedi mi, bunu hepimize karşı söylemiş kabul ederiz. Ve “... Cemiyetin, ulusların barışını etkin bir biçimde korumaya özgü önlemleri almakla yükümlü olduğu kesin olarak açıklanır”, yani Milletler Cemiyeti kesin olarak, topyekûn hemen harekete geçer!

Cenab-ı Hak bu alçak ve ikiyüzlü emperyalistlerin samimiye-tini denemek için 1935 yılını bekledi. O yıl İtalya Habeşistan’ı işgal etti. Üstelik Habeşistan Milletler Cemiyeti üyesiydi. Dünya barışını korumak ve kollamak için cemiyeti kuran üç müttefikten biri kendi üyesine saldırıyor ama cemiyetten ses çıkmıyordu! İngiliz, Fransız ve İtalyanlar bu cemiyeti “kendi lehlerine oluşturulan statükoyu korumak, kurucu üyelerin çıkarlarını gözetmek için kurdular” ve öyle de işlettirler. Adını da “barış cemiyeti” koydular.

Manda sistemi

Şimdi Osmanlı coğrafyasının nasıl paylaşılacağını açıklayan ve kurulacak manda yönetimlerini yasallaştıran 22. maddeyi inceleyelim.

1. Savaşın sonra, daha önce kendilerini yöneten devletlerin egemenliğine bağlı olmaktan çıkmış ve çağdaş dünyanın özellikle güç şartları altında kendi kendilerini yönetme yeteneğinden henüz yoksun halkların oturduğu sömürgelere ve ülkelere şu ilkeler uygulanır: Bu halkların refahları ve gelişmeleri kutsal bir uygarlık görevidir ve bu görevin yerine getirilmesi için işbu Misak’a güvenceler konulması gerekir.

2. Bu ilkenin uygulamada gerçekleştirilmesi için en iyi yöntem, bu halkların vesayetini kaynakları, görgüleri ya da coğrafya durumları bakımından, bu sorumluluğu yüklenmeğe en elverişli bulunan ve bunu kabule razı olan uluslara emanet etmektir. Bunlar mandayı, mandater sıfatıyla ve Cemiyet adına yönetecektir.

3. Mandaterliğin niteliğinin, halkın gelişme derecesine, ülkenin coğrafyasına, ekonomik şartlarına ve buna benzer öteki durumlara göre değişmesi gerekmektedir.

4. Eskiden Osmanlı İmparatorluğu’na bağlı bulunan kimi topluluklar, kendi kendilerini yönetmeye yetenekli olacakları zamana

kadar, yönetimlerine bir mandaterin öğütleri ve yardımı kılavuz olmak şartıyla, bağımsız uluslar olarak varlıkları geçici nitelikte tanınabilecek bir gelişme düzeyine erişmişlerdir. Mandaterin seçilmesinde, her şeyden önce, bu toplulukların dilekleri göz önünde tutulmalıdır.

5. Öteki halkların, özellikle Orta Afrika halklarının, içinde bulundukları gelişme derecesi, mandaterin buralarda ülkenin yönetimini, köle ticareti, silah ve alkol alım satımı gibi kötüye kullanımını yasaklamayı; kamu düzeniyle ahlak kurallarının sürdürülmesinin gerektirdiklerinden başka kısıtlamalara bağlı olmaksızın, inanç ve din özgürlüğünü sağlamayı; tahkimât yapılmış yerler ya da kara ve deniz üsleri kurmayı ve yerli halka ülkenin kolluk (zabıta) düzenini ve savunmasını sağlamak amacı dışında, askerlik eğitimini yasaklamayı güvence altına alacak ve aynı zamanda Cemiyet'in öteki üyelerine de alışveriş ve ticaret konularında eşit imkânlar sağlayacak şartlar içinde, üstüne almasını gerektirmektedir.

6. Afrika'nın güneybatısı ve kimi Güney Pasifik Adaları gibi ülkeler vardır ki, bunlar nüfus yoğunluğunun azlığı, yüzölçümünün küçüklüğü, uygarlık merkezlerinden uzaklığı, mandaterin ülkesine bitişikliği ya da birtakım başka durumlar yüzünden, yerli halkın yararına yukarıda sözü edilen güvenceler saklı kalmak şartıyla, en iyi biçimde ancak mandaterin yasaları ile sanki kendi ülkesinin bir parçasıymış gibi yönetilebilirler.

7. Her bir durumda mandater yönetimini üzerine aldığı ülkeye ilişkin olarak, Konseye yıllık bir rapor gönderecektir.

8. Mandaterin kullanacağı otoritenin, denetimin ya da yöneti-

KARA KİTADAKİ KARANLIK PLAN

Sevr Antlaşması'nın 1. babında Araplar ve Afrikalılar için manda yönetimleri düşünülüyordu. Gerekçe olarak da "bunlar kendi kendilerini yönetemezler, henüz o birikim ve kültürleri yok!" deniliyordu. Yani bu sistem kurucuların çıkarlarını değil, 'ötekilerin' iyiliğini hedefliyordu sözde. Ancak maskeleri birkaç cümle sonra düşecek ve bu ülkelerde halkın askerî eğitim yapması yasaklanacaktı. Sömürme işine gelince, orayı kim yönetiyorsa, kaymağını sadece o yememeliydi. Bunun için kurucu konsey ortaklarının da paylarını şu cümleyle garanti altına aldılar: "Cemiyetin öteki üyelerine de (yani İngiliz-Fransız-İtalyan) alış-veriş ve ticaret konularında eşit imkânlar sağlayacak şartlar içinde, üstüne almasını gerektirmektedir".

min derecesi, Cemiyet üyeleri arasında önceden yapılmış bir sözleşmeye konu olmamışsa bunlar her bir durumda konseyce kesin olarak saptanacaktır.

9. Mandaterlerin yıllık raporlarını almak, incelemek ve mandaların yürütülmesine ilişkin bütün sorunlar üzerinde Konseye görüş bildirmekle görevli bir sürekli Komisyon kurulacaktır.

İngiltere, Fransa ve İtalya bu emperyal meşruiyet çarkının kuruluş hedeflerini sıralarken “dünya barışını sağlamak, toplumların yaşama haklarını garanti altına almak ve bütün dünyada insan kaynaklarını korumak, kollamak ve geliştirmek” gibi evrensel insanî ilkeleri kendilerine maske yaptılar. Diğer taraftan Osmanlı coğrafyasında, Afrika’da manda sistemleri tesis etmeyi garanti altına aldılar. Bu emperyal çarkla hem dünyaya nizam veren bir güç oluşturdular, hem de çıkarlarını bu çarkı kullanarak korudular.

Nitekim İngiltere, Misak-ı Millî sınırlarımız içindeki Musul’u elimizden almak için “ulusların kaderini tayin hakkı” söylemiyle karşımıza çıktı. “Musul halkına soralım, sizi tercih ederse size katılsın, Irak’ın bir parçası olmak isterse, Irak’a katılsın” dediler ve referandum (plebisit) yapmak istediler. Biz de kabul ettik. Fakat referandum hazırlıkları devam ederken, İngilizler Musul halkının %98’inin Türkiye lehine oy vereceğini anlayınca hemen çark ettiler. Konuyu Milletler Cemiyeti’ne götürelim, kararı dünya versin dediler!

Musul’un kaderi İngiltere’nin başkanı olduğu, bizim ise üye bile yapılmadığımız bir kuruluşa soruluyordu; biz de neticesi yüzde yüz belli olan bu karara razı olacaktık. İngiltere’ye hayır demeye kudretimiz yoktu. Ve Milletler Cemiyeti oy birliği ile Musul’u elimizden aldı. Çıtımız çıkmaması diye de aldırıldı kararı şu notu ekledi:

“Konseyde alınacak zorlayıcı önlemlere Türkiye’nin uyma zorunluluğu vardır.” Karara itiraz edersen gerisini sen düşün, diye tehdit ediyordu açıkça. Sevr’in planlayıcılarına da bu yakışırdı zaten.

Menzil: Çanakkale

Hedef: Vaat Edilmiş Topraklar, Yani Filistin

Türkçede Yahudi Katır Birliği diye adlandırılan 562 gönüllü Yahudinin Çanakkale muharebelerine İngilizlerin safında katılması son yıllarda gerek yazılı basında, gerekse tv kanallarında maksadı aşan spekülatif yorumlara yol açtı. Çanakkale’de yapılan takviyelerle iki taraftan yaklaşık 1 milyon askerin savaştığı biliniyor. Bu rakamla kıyaslandığında 562 kişilik katır alayının Çanakkale savaşlarının kaderini etkileyecek bir rol oynadığını düşünmek akla ziyan bir durumdur.

Yahudi (Sion) Katır Birliği savaşın kaderine etki etmese de, Siyonist liderlerin gelecek planları için elverişli bir propaganda malzemesi oldu. Bunu siyasî alanda ve kamuoyu nezdinde etkili bir şekilde kullandılar. Bu sayede Filistin’de bir Yahudi devletinin (İsrail’in) kurulmasını hem hızlandırmış, hem de buna fonksiyonel bir katkı sağlamış oldular.

Konunun daha rahat anlaşılması için tarihin karanlık dehlizlerinde kısa bir yolculuk yapmakta fayda var.

Miladi 70 yılında Titus’un Kudüs’ü tahrip etmesinden sonra Yahudiler eski dünyanın çeşitli yerlerine göç ettiler ve yaklaşık 2 bin yıl devletsiz yaşadılar. İşin doğrusu, halk kitlelerinde bir devlet sahibi olma düşüncesi kaybolmuştu; sıradan her Yahudi yaşadığı ülkeyle bütünleşmişti. Ancak 19. yüzyıldaki milliyetçilik akımı Yahudi aydınlarında “vaat edilmiş topraklarda devlet kurma” fikrini teşvik etti.

Siyonist liderlerden Theodor Herzl 29 Ağustos 1897'de Basel'de toplanan Dünya Siyonist Kongresi'nde bu düşüncenin artık eylem planına dönüşmesinin fitilini ateşledi. Yahudi Devleti adlı eserinde hedefe varmak için üç şartın hayata geçirilmesini zaruri görüyordu:

1. Finans işini halledecek bir banka kurulması,

2. Filistin'de Araplardan toprak satın alınması ve bu coğrafyaya Yahudi göçünün teşvik edilebilmesi için "toprak satın alma fonu"-nun oluşturulması,

3. Siyasî örgütlenme (Siyonizm).

Herzl bu düşüncelerin tahakkuku için 1892'de İstanbul'a gelir. Sultan II. Abdülhamid'le görüşmeye çalışırsa da başarılı olamaz. Ancak iddiasından vazgeçmiş değildir. 1902'ye kadar dört sefer daha gelirse de umduğunu bulamaz. Abdülhamid Siyonistlerin düşüncelerine başından beri vakıf olduğundan 1883'te çıkardığı bir kanunla Filistin coğrafyasında arazi ve mülk satışına kısıtlama getirmiştir. Kanuna göre bu coğrafyada Osmanlı vatandaşı olmayanlar arazi ve emlak alamayacaklardır.

Gerçi Yahudiler bu yasağı delmenin bir yolunu bulurlar. Kurdukları fonda toplanan paraları bölgedeki Osmanlı vatandaşı Yahudilere aktararak özellikle Hayfa ve Akka civarında hatırı sayılır miktarda arazi ve emlak satın alırlar. Zamanla burada yoğun bir Yahudi nüfus oluştuğunu görürüz.

Yakalarında sarı Davut yıldızı

Tam bu sırada 1. Dünya Savaşı başlar. Osmanlı Devleti yıkılmadan bir Yahudi Devleti'nin kurulmasının imkânsız olduğunu gören Siyonistler, Abdülhamid'in tahttan indirilmesinden ümitlenmişler, ancak bu defa İttihatçılardan umduklarını bulamamışlardı. Bu nedenle bütün ümitlerini Osmanlı'nın tasfiyesine ve ardından kurulacak yeni ulus devletlerin arasında yer alma düşüncesine odaklamışlardı. Bunun için de İngiltere'nin desteğine ihtiyaçları vardı. İngilizlerin er ya da geç Filistin üzerine yürüyeceklerini biliyorlardı. Filistin'de kurdukları NILI adlı istihbarat teşkilatı vasıtasıyla bölgede olan biteni Mısır'daki İngiliz karargâhına bildiriyorlardı.

Osmanlı Devleti casusluk olayının farkına varınca bazı sert tedbirler aldı. İngilizler de burada sıkıntıya düşen Yahudileri kendi gemileriyle Mısır'a göç ettirdiler. Mısır'da Rusya'dan göç eden hatırı sayılır bir Yahudi nüfus da mevcuttu.

İngilizlerle bu sıcak ilişkiler Siyonist Yahudi liderlerde yeni bir düşünce doğurdu: Sembolik de olsa bir Yahudi lejyonu oluşturmak ve İngilizlerin safında Filistin’de savaşmak. Böylece savaş sonrası “çorbada bizim de tuzumuz vardı” hesabı bölgede hak iddia etmek.

3 Mart 1915’te aralarında meşhur Siyonistlerden V. Jabotinsky ve J. Trumpeldor’un da yer aldığı 8 kişilik bir komite Gabbari Kampı’nda toplandı ve meseleyi müzakere etti. Karar oy çokluğuyla (5 evet, 2 hayır, 1 çekimser) alınabildi.

10 gün sonra Siyonist liderler Mafruza Kampı’na geldiler. Burada 200 kişinin katılımıyla bir toplantı daha yapıldı. Hukukçu, gazeteci, filolog ve aynı zamanda iyi bir hatip olan Jabotinsky “Ancak İngilizlerle aynı safta savaşırsak devlet kurabiliriz!” düşüncesini dile getirdi. Ardından 7 satırlık kısa bir metin hazırlanacak ve katılımcılardan 180 kişi imzalayacaktı.

Siyonist liderler konuyu İngilizlerin Mısır Garnizonu Komutanı General Sir John Maxwell’e götürdüler. Komutan Filistin’e yönelik bir hareket düşünmediklerini, ancak bir birlik oluşturdukları takdirde onu Çanakkale’ye gönderebileceğini söyledi. Teklif Siyonist liderlerce hoş karşılanmamasına rağmen “Önemli olan İngilizlerin safında savaşmak; ha orada, ha burada fark etmez!” düşüncesiyle kabul ettiler.

Gönlülülerden oluşturulan Katır Birliği 17 Nisan 1915’te İskenderiye’den gemilerle Çanakkale’ye hareket etti ve 25 Nisan günü Gelibolu Yarımadası’na vardı. Yakalarında sarı renkli bir Davut yıldızı arması bulunuyordu.

Birlik ağırlıklı olarak Seddülbahir’de ulaştırma görevi üstlendi. Ön cephelere su, yiyecek, cephane vs. taşıyordu. Buradan da anlaşılacağı gibi Yahudi Katır Birliği’nin savaşın kaderinde rol oynayacak bir gücü yoktu. Ancak propaganda teknikleriyle uluslararası kamuoyunun sevgi ve takdirini kazanacaklardı.

‘Sion’un kızı eski ülkesini istiyor’

Siyonist aydın ve siyasetçiler, medya aracılığıyla Katır Alayı’nı devamlı surette gündemde tuttular ve uluslararası kamuoyunu manipüle etmeyi başardılar. Hemen her gün gazetelerde katır birliğinin başarılarıyla ilgili haber ve yorumlar çıkıyor, özellikle İngiliz subaylarla yapılan kısa röportajlar manşete çekiliyordu.

Örneğin General Hamilton’un New York’ta yayınlanan Der Tag

adlı Yahudi gazetesine verdiği demeçte İngiltere devletinin emri altında çalışan Yahudi birliğinden bahsediliyordu. Birliğin Filistin'de Türklerden eziyet gören sefil ve mazlum ailelerden oluştuğunu, su-bay ve erlerin ateş altında kahramanca cepheye su ve erzak taşıdıklarını belirtiyordu. Ona göre Çanakkale'de Yahudiler ve İngilizler Türklere karşı omuz omuza savaşıyorlardı.

General Hamilton tam da bu kelimelerle böyle bir demeç verdi mi, bilemiyoruz. Der Tag son derece ustaca “Türkler, Hristiyanlar ve Yahudilerle” ilgili mesajları konuşmaya yedirmiş gibi geliyor bana.

Siyonist liderler bu manivelayı sadece Çanakkale’de kullanmadılar. General Allenby’nin Filistin harekâtına da bir Yahudi lejyonu ile destek verdiler. Bu gönüllü lejyon oluşturulurken uluslararası kamuoyu, medyaya verilen reklamlarla adeta bombardımana tutuldu ve dünyanın dört bir tarafından Yahudi gönüllülerinin Müslüman çizimleri altında kirlenen(!) Mesih’in Kudüs’ünü kurtarmak için Filistin’e akın ettikleri algısı yaratıldı. ABD’de yayınlanan Yahudi dergi ve gazetelerinde boy boy posterler basılıyor, Yiddish dilinde şu slogan göz alıyordu:

“Sion’un kızı eski ülkesini istiyor. Yahudi Alayı’na katıl!”

Yine 1917’de Rus kökenli Siyonist liderler Kafkas cephesinde Türklere karşı savaşmak üzere Rus ordusu içinde de bir Yahudi Alayı kurdular.

Daha fazla örnek vermek gereksiz, zira mesele rahatça anlaşılacak kadar açık.

Özetle Siyonist liderlerin hesaplarına göre İngilizler savaşımlardan galip çıkarsa yardımlarından dolayı Yahudilere Filistin’deki vaat edilmiş toprakları vermek zorunluğunu vicdanen de hissedeceklerdi.

Sonuçta Siyonist liderler haklı çıktı. Çünkü daha savaş bitmeden, 1917’de yayınlanan Balfour Deklarasyonu’nda İngiliz hükümetinin Filistin’de Yahudi halkı için ulusal bir yurt oluşturulmasını memnuniyetle karşıladığı bildiriliyordu.

Hesap tutmuştu.

Allenby'nin Kudüs'e Girişinin Şifreleri

Türkiye'yi 1898'de II. Abdülhamid'in resmî davetlisi olarak ziyaret eden Alman İmparatoru II. Wilhelm'in programında bir haftalık Kudüs ziyareti de vardı. At üzerinde, beyaz pelerini, hâkî üniforması, başında tolgası; kalabalık diplomatik ve askerî erkânıyla halkın alkışları arasında bir Fatih gibi girmişti Kudüs'e. Bu sahneyi unutmayın. Buradan başka bir sahneye intikal edeceğiz zira:

11 Aralık 1917 günü General Allenby, İngiliz Kraliyet Sarayı'ndan aldığı talimat doğrultusunda Latron yolundan bir otomobille Kudüs'e geldi. Babü'l-Halil'den (Dost Kapısı, Kudüs'teki İslamî mührün tüm izlerini silmek için İsrail bu kapıya Yafa Kapısı der ve tüm dünyada bu algıyı oluşturmaya çalışır) bir hacı havasında yürüyerek içeri girdi. Önünde iki yaveri, sağında Fransız, solunda İtalyan ve ABD askerî ateşeleri, onların da arkasında muhafız birliği vardı. Güzergâhta hiçbir bayrak yoktu. Ne kiliselerden çan sesleri duyuluyordu, ne caddelerde bir afiş vardı; caddenin iki tarafına sıralanan halk ne bir slogan attı, ne de alkış sesi duyuldu.

Toplam 150 kişiden oluşan tören alayı trampet eşliğinde yürüyerek Davud Kulesi'nin basamakları önünde durdu. İngiliz Kraliyet Sarayı tarafından hazırlanıp gönderilen beyanname, toplanan halka kilise ve cemaatler göz önüne alınarak İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Rusça, Yunanca, Arapça ve İbranice ayrı ayrı okundu. Şehrin önemli noktalarına asılan Beyannamenin metni şuydu:

“Mübarek Kudüs’ün sakinleri ve çevresinde ikamet eden halka:

Komutam altındaki askerlerin Türkleri bozguna uğratması kuvvetlerim tarafından şehrinizin işgaliyle sonuçlanmıştır. Bundan dolayı şimdi burada yönetim şekli olarak sıkıyönetim ilan ediyorum. (Sıkıyönetim) askerî şartlar gerektirdiği kadar sürecektir. Bununla beraber çekilmiş düşmanın ellerindeki tecrübeniz sebebiyle herhangi biriniz telaşa kapılabilirsiniz. Bundan dolayı herkesin kesinti korkusu olmadan meşru işini devam ettirmesinin arzum olduğunu size bildiriyorum. Ayrıca şehrinize insanlığın büyük dinlerinden üçünün bağlılarıncı tutkuyla bakıldığından ve birçok asırdır bu üç dinin ibadet eden ve dindar halk yığınlarının hacıları tarafından şehrin ruhu Tanrıya adandığı için her kutsal bina, anıt, kutsal yer, tapınak, geleneksel mevki, vakıf, dini teberru veya üç dinin hangisi olursa olsun mutad ibadet yerinin muhafaza edileceğini ve onların kutsal olduğuna inananların mevcut gelenek ve inançlarına göre korunacağını bilmenizi isterim.” (İsmet Üzen, a.g.m.)

Beyannamenin okunmasından sonra Allenby ve heyet 100 metre ilerideki Türk kışla alanına geldi. Allenby burada Katolik, Ortodoks, Yahudi ve Müslüman din adamlarıyla tanışarak kısa bir konuşma yaptıktan sonra yine yaya olarak Halil Kapısı’ndan çıktı ve arabasına binerek karargâhına gitti. Hiç vakit kaybetmeden törenin icra şeklini ana başlıklar halinde telgrafla Kraliyet Sarayı’na rapor etti.

Tören neden bu kadar sönüktü?

Toplam iki saat kadar süren bu mizansen töreni İngiliz medyası ve yazar/çizer takımı, hatta tarihçileri müthiş bir propaganda malzemesi haline getirdiler. Allenby’nin Kudüs’e girişi ile Alman İmparatoru II. Wilhelm’in girişini mukayeseli olarak işleyerek Kudüs’e karşı besledikleri derin hürmeti Hristiyan dünyasının şuur altına nakşetmeye çalıştılar. Bunda da epeyce başarılı oldular. Allenby’yi bir Fatih komutan gibi değil de, bir “Hristiyan Hacı” edasıyla şehrin en mütevazı kapısından yürüterek soktular.

Yaklaşık kesintisiz 7 asırdır İslam hakimiyetinde bulunan Kudüs ele geçirilmişken günler süren muhteşem törenlerle yeri-göğü inletmek varken İngilizler toplam iki saat içinde neden bu kadar sönük bir tören, hatta “bir tellalın kısa tebligatı” formatında bu işi geçiştirdiler dersiniz? Mütevazılık numarasına yatan, hürmet kamuf-

lajıyla bunu Hıristiyan dünyasının sokaktaki müminlerine servis ederek beyinlerine ve ruhlarına İngiliz muhabbetini çivilemeye çalışan İngiltere bunu mecburiyetten yaptı. Evet, mecburiyetten!

İngiliz ikiyüzlülüğünün mamulü olan bu mizansenin perde kasını aralamak için tarihin karanlık koridorunda gezinelim:

Kudüs Yavuz döneminde Osmanlı hakimiyetine geçmişti. Kanuni, Avrupa Hıristiyan birliğini parçalamak için Fransa'ya verilen ticarî imtiyazlarla beraber Kudüs'teki kutsal mekânların anahtar, bakım ve hizmet yetkilerini Fransızlara (Katoliklere) vermişti. Bu dinî imtiyaz Fransız Kilisesini çok itibarlı hale getirmişti. Kudüs'teki mekânların bu ruhanî ve manevî imtiyazını, Osmanlı Devleti zayıfladığı dönemlerde dış politikada kendi çıkarları için bir argümana dönüştürdü. Başta Fransa olmak üzere Avrupa'yla arası bozulduğunda kutsal mekânların anahtarlarını ve bakım yetkilerini Ortodokslara, Ruslarla arası bozulduğunda ise Katoliklere veriyordu.

Bu değişimler Kudüs'teki Hıristiyan cemaatler arasında kavgalara sebep oluyordu. 1853'te Beytü'l-lahim Kilisesi'nin onarım işi Katoliklere verilince Çarlık Rusya'sı Ortodoksların hamisi sıfatıyla buna itiraz etti. Osmanlı hükümeti bunun üzerine bir komisyon kurdu. İki devlete de "Bunu büyütmenin anlamı yok. Derdiniz, bu makam ve kiliselerin temizlik, bakım ve ibadete açık tutulması ise biz bunu hallederiz. Yüzlerce temizlik işçisi, bakım ustası görevlendirir, daimi nöbetçiler vasıtasıyla hem korur, hem 24 saat ibadete açık tutarız" dedi ve bu iş için bir komisyonu görevlendirdi. Fakat elbette ne Fransa'nın, ne de Çarlık Rusya'sının amacı buraların daimi olarak ibadete açık tutulması, temizliği, bakımınıydı. Gaye herkes tarafından biliniyor fakat bu şekilde telaffuz ediliyordu.

Bu meseleyi bahane eden Rusya 28 Şubat 1853'te Denizcilik Bakanı ve Baltık Donanması Komutanı Amiral Prens Mençikof'u İstanbul'a gönderdi. Mençikof "Makamat-ı Mukaddese" hususunda Rusya'ya "değişmez ve sağlam güvenceler verilmesini" talep ederek aksi takdirde bunun savaş sebebi olacağını ima etti. Osmanlı Devleti Fransa'nın tepkisini göz önüne alarak talebi yukarıda izah ettiğimiz gibi yerine getirebileceğini belirtti. Mençikof'un buna tepkisi çok sert oldu ve bütün Rus büyükelçilik görevlilerini yanına alarak İstanbul'u terk etti. Rus ordularının 3 Temmuz 1853 günü Eflak-Boğdan'a hücumlarıyla başlayan ve Kırım'a intikal eden savaşların görünen(!) nedeni bu hadisedir.

Kutsal mekânlar meselesi Hristiyan devletler tarafından özellikle 19. asrın ikinci yarısından itibaren Ortadoğu'daki emellerini gerçekleştirmek için çok daha fazla kullanılmaya başlandı. Her ülke kendi kilisesine mensup cemaatleri çok bilinçli şekilde yönlendirerek burada daima huzursuzluklar çıkardı ve Tanzimat'la elde ettikleri "kendi cemaatlerini himaye etme" hakkına dayanarak Kudüs'ten ellerini hiç çekmedi.

Bu cemaatlerin kutsal mekânlar yüzünden tutuştukları kavgaların ulaştığı noktayı doğru algılamamız için o günlerde (1916) Filistin'de Cemal Paşa'nın emir subayı olan Falih Rıfkı (Atay)'ın gözlemlerinden bir paragraf nakletmek yeterli olacaktır:

"İsa'nın mezarı, üstünü temizlemenin sevabı pay edilemediği için, toz-toprak içindedir. İpi koparak düşen çanı, hiç kimse kaldırıp yerine koyamaz. Beytül-lahim Kilisesi de böyle idi: Enver Paşa,

KUDÜS'TEN LONDRA'YA

Allenby'nin İngiliz Kraliyet Sarayı'na ve hükümete gönderdiği telgrafın metni:

"1- Bugün öğlen, kurmaylarımdan birkaçı, Fransız ve İtalyan bölük komutanları, Picot Heyeti'nin başkanları, Fransız, İtalyan ve ABD Askeri Ataşeleri ile resmen şehre girdim. Tören Alay'ının hepsi yaya idi. Yafa Kapısı'nda İngiltere, İskoçya, İrlanda, Galler, Avusturya, Hint, Yeni Zelanda, Fransa ve İtalya muhafızları tarafından karşılandım.

2- Halk tarafından iyi karşılandım.

3- Kutsal yerlere muhafızlar yerleştirildi.

4- Askeri Vali Latinlerin müteveli vekiliyle temas halindedir ve Yunanlı temsilci Hristiyan kutsal yerleri yönetmek üzere seçildi.

5- Ömer Camii ve çevresi Müslümanların kontrolüne verildi ve cami çevresinde Hintli subay ve askerlerden oluşan askerî bir kordon oluşturuldu. Askerî valinin ve cami yöneticilerinin izni olmadan Müslüman olmayanların bu kordonu geçemeyecekleri hakkında emirler verildi.

6- Beyanname duvarlara asıldı ve Arapça, İbranice, İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Yunanca ve Rusça olarak kalenin basamakları üzerinde huzurumda okundu.

7- Beytullahim'e ve Raşel Türbesi'ne muhafızlar yerleştirildi.

8- Kamame Kilisesi kapılarındaki vakıfların irsi mütevellilerden Kiliseyi koruyan Halife Ömer'in yüce hukuku doğrultusunda geleneksel görevlerini kabul etmeleri istenildi." (Üzen, a.g.m., s. 338)

Kilise camlarının niçin kırık bırakıldığını sorduğu zaman, masraf etmek sevabını paylaşamadıklarını ve her teşebbüsün arkasından kan ve kavgaya çıktığını söylemişlerdi.”

Devlet, bir ruhaniden ziyade dinci teröristlere benzeyen bu fanatik keşişlerin kavgalarından bıkmış usanmıştı. En son bu kutsal mekânları, Hristiyan mezhepleri arasında yetki, bakım ve temizlik işleri açısından paylaştırarak konuya çözüm bulmaya çalıştı. Buna göre İsa-Masih’in kabrinin olduğu yer, kutsama taşı, Hayalet Şapeli, Kıyame Kilisesi’nin alt ve üst galerilerinden birkaçının bakım ve temizlik yetkileriyle Kutsal Haç’ın bulunduğu mekânın gözetim hakkı Katoliklere (Latin) verildi.

Kıyame Kilisesi’nin orta mekânının, İsa Mesih’in nezarete konulduğu yerin, Mor Longinus Şapeli’nin, Golgota Dağı’nın altındaki dar mahzenlerin ve yine Kıyame Kilisesi’nin etrafındaki karanlık bazı ibadet hücrelerinin bakım, temizlik yetkileri ise Ortodokslara verilmişti. Bunların dışında kalan daha az önemli kutsal mekânlar ise Süryani, Ermeni, Kıpti ve Habeşliler arasında paylaştırıldı. Osmanlı Devleti kutsal mekânlarda huzuru sağlamak için başta bu düzenlemeler olmak üzere ne kadar gayret gösterdiyse de fanatik keşişlerin kanlı kavgalarını önleyemiyordu. İngilizlerin mizanseninin ana sebebinin bir ayağı olan Kudüs cephesinde manzara buydu.

Noel’i Kudüs’te kutlamak

Avrupa’daki manzaraya gelince, yaklaşık 700 yıldır İslam haki-miyetindeki Kudüs, başta Papalık olmak üzere tüm Hristiyan dünyasında bir ukde olmuştu. Modern Haçlı Ordusu Gazze/Birüssebi hattını ele geçirip Kudüs üzerine yürüyünce Hristiyan âleminde hasreti dindirecek duygu ve beklentilerle Avrupa’da yer yerinden oynadı. Hristiyan dünyası yaklaşan Noel’i Kudüs’te kutlamaya hazırlanıyordu.

Haber duyulur duyulmaz üç yıldır çalmayan meşhur Westminster Katedrali’nin büyük çanı çalmaya başladı. Sanki İsa-Masih yeryüzüne inmişti. Paris’in meşhur Notre Dame Katedrali’nde özel bir tören düzenlendi. Avrupa’nın tüm kiliselerinde şükür ayinleri yapıldı, çanlar 24 saat durmaksızın çalmaya başladı. Kardinal Lega, Roma’da düzenlenen milyonluk mitingde tüm Hristiyanları coşturan bir konuşma yaptı. Başta New York Times olmak üzere ga-

zetelerde, Papa'nın "Kutsal Kudüs'ün fethine karşı tavır alan (başta Alman ve Avusturyalılar olmak üzere Doğu Hristiyanlarını kastederek) ruhanî ve sivil, kim olursa olsun aforoz edilecektir" tehdidi manşetlerden verildi.

Müttefikimiz Almanlar ve Avusturyalılar da Avrupa'daki sevincin birer parçası oldular. Bu manzaraya Viyana'da şahit olan Mehmed Akif kahrından yemeden içmeden kesilmişti. İçimizdeki gayrimüslimler de, açıktan olmasa da bu sevinci yüreklerinde paylaştılar şüphesiz.

Hristiyan Avrupa'nın duygu dünyasına Kudüs'ü nakşeden La Gerusalemme Liberata eserinin yazarı Torkwato Tasso (Torquato Tasso)'nun Sant Onofrio Manastırı'ndaki kabrine doğru onbinler "Hayalin gerçekleşti Tasso" sloganlarıyla yürüdüler. İngilizlerin bu mizanseninin ana sebebinin diğer ayağı olan Avrupa cephesinde manzara özetle böyleydi.

Şimdi gelelim Allenby'nin Kudüs'e giriş töreninin İngilizlerce Hristiyan sokaklarına pompalanıp "şehrin kutsiyetine, ruhaniyetine saygı", "mütevazılık" şeklinde servis edilen iki yüzlülük numaralarının tahliline...

Viyana kapılarına dayanan, yaklaşık 5 asır Avrupa'da kalan Osmanlı Devleti yavaş yavaş tasfiye ediliyordu. Hristiyan Avrupa sadece bu 5 asrın intikamını almıyor, 1300 yıllık Şark Meselesi'nin de hesabını görüyordu. Bunun önderliğini de İngilizler yapıyordu. Şerif Hüseyin sergerdesini iğfal ederek bedevi sürüleriyle 11 Haziran

BİR PEYGAMBER NİL'E GELECEK VE...

Papalığın ve güdümündeki Fransa ve İtalya'nın tutumu İngilizlerin canını sıkırsa da, Hristiyan alemindeki tarihin en büyük propaganda şerefinden İngiltere'yi mahrum bıraksa da, İngilizler istihbaratı Kudüs sokaklarından devşirilen bir kehanetin Hristiyan aleminde neşvü nemâ bulmasını az da olsa sağladı.

Yönlerini Kudüs'e çevirince Kantara'dan Gazze Vadisi'ne kadar hem demiryolu, hem de Nil'den tatlı su sevk etmek için boru hattı döşediler. Bu demiryolu ve su borusu, İngiliz askeri birliklerine çok önemli bir lojistik destek oldu. Buradan hareketle ortaya atılan kehanetse şuydu: "Ancak bir peygamber Nil'in suyunu Filistin'e getirdiği zaman Türkler Kudüs'ten sürülecektir!" Bu kehanet söylentisi Kudüs sokaklarında Hristiyan meczupların ağzında Allenby'nin "Nebiyullah, Allah Nebisi" olarak anılmasına sebep oldu.

1916'da İslamın "Harem-i İsmet"ini (Mekke) ele geçirmişler, yüzyıllarca İslam dünyasının manevî başkenti kabul edilen Halifeler Şehri Bağdad'ı da 11 Mart 1917'de işgal etmişlerdi.

Avrupalının şuur altında tortu bırakan intikam hırsını İngilizler gerçekleştirmişti. Bu iki sembol şehrin işgali İslam açısından çok anlamlıydı ve Müslümanların nakavtı demektir. Bu şeref İngilizlere aitti. Sıra kaymaklı kadayıfa gelmişti. O da Kudüs'tü. Ancak başta Papalık olmak üzere İngiltere'nin müttefikleri olan Katolik Fransız ve İtalya bu şerefın sadece İngilizlere ait olmasına kesinlikle razı değillerdi ve Papalığın ağzına bakıyorlardı. Yüzyıllardır İngiliz Kilisesi'ne dış bileyen Papalık, bu şerefın İngilizlere, dolayısıyla İngiliz Kilisesi'ne bahşedilmesindense Müslümanların elinde kalmasını her şeyden çok istiyordu.

İngiliz Başbakanı D. Lloyd George, Gn. A. Murray'ı görevden alıp Allenby'yi Mısır Seferi Kuvveti Komutanlığı'na atayarak şu talimatı vermişti: Kabine Noel'den önce Kudüs'ü istiyor! Allenby de basına verdiği demeçte Noel'i Kudüs'te kutlayacağını söyleyince Papalık çıldırdı. 730 yıllık hasret! Hem de Noel'de sona erecek. Ve bu Noel, tüm Hıristiyan alemine İngilizlerin hediyesi olacak!

Vatikan bu manzarayı göreceğine yıkılsa daha iyidir. Tıpkı Konstantinopolis'te Kardinal külâhı göreceğine, Müslüman sarığını tercih etmesi gibi... Fransa ve İtalya hemen diplomatik teması geçti İngiltere ile. Tüm ortaklık bitti ve "Ortadoğu'dan çekiliriz" tehdidi geldi. İngiltere gelecek planları (Osmanlı coğrafyasının tümünün yeniden dizayn edilmesi, yani Sevr) düşünerek antlaşma masasına oturmayı kabul etti. Buna göre,

- Filistin ve Suriye dahil olmak üzere Kudüs'te hiçbir ülkenin bayrağı olmayacak.

- Kudüs'ü teslim alacak heyette tüm müttefikler beraber bulunacak.

- Heyet şehre girerken yerli halk hiçbir ülke lehine slogan atmayacak.

- Şehirde hiçbir ülkeyi işaret eden pankart bulunmayacak.

- Ortaklaşa hazırlanacak beyannamede hiçbir ülkenin adı zikredilmeyecek, hiçbir dinî grup ima edilmeyecek.

- Beyanname tüm dillerde farklı farklı kişiler tarafından okunacak.

- Topluluk hiçbir konuşmacıyı alkışlamayacak.

•Hiçbir grup, cemaat ve mezheple özel görüşme yapılmayacak, hiçbir grubun ikramı kabul edilmeyecek, hiçbir gruba özel ilgi gösterilmeyecek, oturulmayacak. Açık alanda bu grupların temsilcileriyle kısaca tanışılacak, tören bitecek ve şehir terk edilecek.

•Hiçbir ülke karargahını Kudüs'te kurmayacak.

•Şehrin güvenliği müttefik kuvvetlerle ortaklaşa sağlanacak.

Evet sevgili okuyucu, Allenby'nin bir hacı edasıyla, hem de yürüyerek Kudüs'e girişinin ve o mütevazı kısa törenin (bazıları 15 dakika sürdüğünü ve Allenby'nin 16. dakikaya girmeden geldiği kapıdan şehri terk ederek karargahına gittiğini söylüyorsa da, ben bunun iki saat kadar sürdüğünü tahmin ediyorum) sebebini İngilizler dünyaya Kudüs'ün ruhaniyetine saygı numarasıyla servis et-seler de, işin aslı benim anlattığım gibidir.

Maddeler halinde verdiğim müttefikler arasındaki antlaşmanın belgesi var mı diye sorarsan, hayır öyle bir resmî belge görmedim. Ancak olayların gelişimi, Papalığın tepkileri, Fransız ve İtalyanların Beyannameyi İngilizlerle beraber hazırlamaları, törenin baştan sona her saniyesinin önceden tespiti bu gerçeğin ipuçlarını ele ve-riyor.

Tarihçilik resmî belgelerin satır aralarını ve ruhunu okuma sanatıdır. Yardımcı araçlar ise olayların etrafındaki zemindir.

Kaynakça

Süheyl Alemdar, Osmanlı Devletinde Kiliselerin Tamir ve İnşası (1839-1856), Basılmamış Doktora Tezi, Isparta, 2012.

Mehmet Çelik, *Fener Patrikhanesinin Ökümeniklik İddiasının Tarihi Seyri*, İzmir, 2000.

W. T. Massey, *How Jerusalem Was Won Being The Record of Allenby's Campaign in Palestine*, New York, 1920.

Mehmet Mercan, "Alman İmparatoru II. Wilhelm'in 1898 Yılı İstanbul ve Filistin Seyahati'nin Teşrifat Programı", *Doç. Dr. Günay Çağlar Armağanı*, Erzurum, 2004.

İsmet Üzen, "İngilizlerin Kudüs'ü Ele Geçirmesi ve General Edmund H. H. Allenby'nin Kudüs'e Törenle Girişi (9-11 Aralık 1917)", *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 19, Sayı: 2, s. 329-344, Elazığ, 2009.

Kurtuluş Savaşı Sevr'in Talimatıydı

Yeni Dünya Düzeni Projesi olarak Sevr'in nerede ve nasıl uygulandığı, Millî Mücadeleyi ve Lozan'ı anlamak için elzemdir.

24 Nisan 1920'de hazırlanan Sevr metni San Remo Konferansı'nda onaylandıktan 15 gün sonra (11 Mayıs 1920) "incelenmek üzere" Osmanlı payitahtına gönderildi. Biz antlaşmayı 19 Ağustos 1920'de Paris'in Sevres kasabasında yapılan son toplantıda imzaladık. Heyetimiz Reşad Halis, Hadi Paşa ve Rıza Tevfik'ten oluşuyordu. Antlaşmaya göre Suriye ve Lübnan topraklarımız Fransız dostlarımıza; Arabistan, Yemen, Irak ve Filistin İngilizlere veriliyordu. Ayrıca Mısır, Sudan ve Kıbrıs'ın yönetimi de İngiltere'ye bırakılıyordu. Fas ve Tunus da daha önceden Fransız yönetimine terk edilmişti.

Şimdi sıra vazgeçilen ve terk edilen yerlerin dizaynına gelmişti.

Bu coğrafyaları problemsiz yönetmek hiç de kolay değildi. Halkları tamamen Müslümandı ve Osmanlı'ya bağlıydı. Bağımsız devlet kurmak gibi bir düşünceleri de yoktu. Hristiyan âlemine de hiç mi hiç sıcak bakmıyorlardı. Üstüne üstlük Osmanlı Padişahı bütün Müslümanların "Halifesi" idi ve bu manevi otorite üzerlerinde hâlâ etkiliydi. Dolayısıyla bu projenin hayata geçirilebilmesi için muhtemel risklere karşı bazı önlemlerin alınması gerekiyordu.

Bunların en önemlileri şunlardı:

1) Osmanlı'nın başkentini işgal ederek Halife'yi pasif ve etkisiz hale getirip bu coğrafyalarla temasını kesmek ve mümkün olursa bu süreç içinde Hilafet'i ilga etmek.

2) Anadolu'dan gelebilecek tehlikeyi önlemek için öncelikle Ortadoğu ile temaslarını kesmek üzere Anadolu coğrafyasının güney kısımlarında bir tampon bölge oluşturmak.

3) Bu tampon bölgeden Anadolu'daki askerî ve siyasî faaliyetleri gözetlemek ve süreç içinde gerekli önlemleri almak.

4) Anadolu'daki askerî ve siyasî organizasyonu Yunanlıları Anadolu'ya çıkartarak meşgul etmek, Ortadoğu ile ilgilenmelerini önlemek ve son olarak Ortadoğu'daki Osmanlı topraklarının arkasına düşerek hak arama taleplerinden vazgeçirmek.

5) Diplomatik süreci de ihmal etmeyerek Anadolu'da yeni bir Türk devleti kurdurarak, eski Osmanlı topraklarının gaspını bu yeni devlete kabul ettirmek, ardından bir antlaşmayla tescilleyerek uluslararası meşruiyet sağlamak.

İngilizlerin ve Fransızların belli başlı hedefleri bunlardı. Plan ise şuydu: Osmanlı Hilafet müessesesi tamamen tasfiye edilecek; yerine Anadolu'da bir küçük Türk devleti kurulacak. Ancak bu devlet Osmanlı'dan tevarüs eden dinî (ümme) ve millî damarlarından soyutlanacak, tarihi ve coğrafyasıyla ilişkisi kesilecek, yüzü Batı'ya dönük, Batı değerleriyle dizayn edilecek bir ulus devlet olacaktı.

Afrika ve Ortadoğu'daki Osmanlı coğrafyası İngiliz ve Fransızların mandasına girecekti. Bilâd-ı Şam tabir edilen coğrafyada yeni devletler kuruldu:

Bunlardan Lübnan ve Suriye Fransız, Ürdün ve Filistin de İngiliz manda yönetimine teslim edildi. Irak ve körfez emirliklerinin yer aldığı bölge ise tamamen İngiliz mandasında kaldı. Suudi Arabistan ve Yemen de öyle. Mısır İngilizlerde kalırken, Libya, Tunus ve Cezayir Fransızlarla İtalyanlar arasında paylaştırıldı.

İngilizler ve Fransızlar güney topraklarımızda manda yönetimleri kurarken Mustafa Kemal de Sivas'taydı. İngilizler ve Amerikalılar burada Mustafa Kemal Paşa'yı ziyaret ettiler. Sivas görüşmelerinden birkaç ay sonra İngilizler İstanbul'daki Meclis-i Mebusan'ı dağıttılar; İttihatçıların önde gelenlerini (önemli bir kısmı Mustafa Kemal'e muhaliflerdi) tutuklayıp Malta'ya sürdüler.

Meclis-i Mebusan kapandıktan 11 gün sonra Ankara'da Büyük Millet Meclisi açıldı ve M. Kemal, hiçbir yasal dayanağı olmayan bir dernek başkanırken kendisini Meclis Başkanı koltuğunda buldu. Tarih 23 Nisan 1920 idi.

24 Nisan günü, yani Ankara'da Mustafa Kemal'in başkanlığın-

da yeni meclisin açılışından tam bir gün sonra Sevr'in metni Sen Remo Konferansı'nda onaylandı. İngilizler ve Fransızlar Sevr'i uygulayacaklar, 2.5 milyon kilometrekarelik Osmanlı coğrafyasının Anadolu kısmını da bize bırakacaklardı. Bu açıkça dillendirilmişti.

Mustafa Kemal Paşa Nisan 1920'den itibaren Anadolu'da yeni bir devlet kurmak üzere hummalı bir çalışmaya başladı ve Mart 1921'e kadar yol haritasını tamamladı. Buna göre hem Yunanları sürmek, hem de yeni bir devlet kurmak için öncelikle kontrol edilebileceği düzenli bir askerî güç oluşturması gerekiyordu. Ne var ki başıboş Kuva-yı Milliye süreç içinde sıkıntılara sebep olabiliirdi. Mutlak surette tasfiye edilmeliydi. Bu nedenle alt yapısı hızla tamamlanarak düzenli ordu teşekkül ettirildi. Akabinde hemen harekete geçildi.

Bu arada Yunan birlikleri Ege'de ilerliyordlardı. İnönü'de keşif anlamında da olsa Yunan müfrezeleri ile Albay İsmet Bey denetimindeki Türk müfrezeleri arasında (6-10 Ocak 1921) sıcak temaslar yaşandı. Bu son derece doğal, hatta kaçınılmaz olan tacizlerin bir savaş formatına sokularak "zafer" olarak lanse edilmesi, gerek Meclis'e, gerekse halka ümit ve moral aşılması elbette son derece faydalıydı.

Ancak Mustafa Kemal Paşa'nın hedefi hakkında -neticelerine baktığım zaman- kanaatim şudur: Kemal Paşa, başta Fevzi Paşa olmak üzere arkadaşlarının çoğuna güveniyordu ama bunun ölçüsü sınırlıydı. Birkaç müstesna dışında hiçbirisi kendisine, sorgulamadan kayıtsız-şartsız itaat etmezdi. İsmet hariç! Fakat o da sadece bir albaydı.

Kuva-yı Milliye'ye "vatan haini" suçlaması

Ordu yönetimini İsmet Bey'e teslim ettiğinde birçok paşa bundan rahatsız olacaktı. Hal böyle olunca İsmet Bey'i ne yapıp edip bir bahaneyle paşa yapmak gerekiyordu. İnönü'de zafer kazanıldığı haberi hem Meclis'te, hem de Ankara halkında coşku ve sevince yol açmıştı. Kemal Paşa bu fırsatı kaçırmadı. Meclis'teki arkadaşlarını hemen harekete geçirdi ve askerî teamülleri alt üst ederek İsmet Bey'i generalliğe yükseltti.

Yine bu havadan yararlanarak ikinci adımı da attı: Kuva-yı Milliye tasfiye edilecekti! Evet, sıra buna gelmişti. Başboş ve düzensiz, hatta ileride kontrol edilemeyecek olan bu silahlı gücün tasfiyesi ge-

rekliydi. Kuva-yı Milliye komutanlarının birçoğu da siyasî emelleri olan insanlardı. Yarın bu güce dayanarak birçok konuda “pay” sahibi olduklarını iddia edecek ve bazı taleplerde bulunacaklardı. Özellikle yönetim alanında yetki paylaşımı talep etmeleri onun istikbaldeki plan ve hedeflerini zora sokabilirdi.

Kemal Paşa Kuva-yı Milliye hakkında topladığı küçük büyük negatif bilgileri abartarak dillendirmeye başladı. Son darbeyi vura bilmek için İsmet'i Çerkes Ethem'i sıkıştırmak üzere görevlendirdi. Baskı ve tahrikler neticesinde Çerkes Ethem adeta bir çibanbaşına dönüştürüldü. Mustafa Kemal meclis kürsüsünden Kuva-yı Milliye hakkında “vatan haini haydutlar” başlığı altında öyle şeyler söyledi ki, yenilir yutulur tarafı yoktu.

Kuva-yı Milliye'nin tasfiyesinin ardından 1920-23 arasında İstiklal Mahkemelerinde, içinde Kuva-yı Milliyecilerin de bolca yer aldığı 59.164 kişi yargılandı, 41.678 kişi çeşitli cezalara çarptırıldı, 1054 kişi de darağaçlarında sallandırıldı. Bunların içinde elbette Mustafa Kemal'in ve yakın kadrosunun muhalifleri de vardı. Böylece bir İnönü taşı ile üç kuş birden vuruldu.

23 Mart ile 1 Nisan (1921) tarihleri arasında yine İsmet Paşa'nın önderliğinde, 2. İnönü Zaferi karşımıza çıkmaktadır. Konumuz Milli Mücadele savaşları olmadığı için şu kadarını söylemekle yetineceğim: 2. İnönü diye lanse edilen savaş Kütahya-Eskişehir hat-

DİPLOMASİ TARİHİNİN YÜZ KARASI

Lozan'ın en gırgır tarafı ise şu idi: İsmet Paşa müzakereler esnasında ileri sürülen tezlere cevap veremiyordu; çünkü konuşulanları anlamıyordu. Karşı tarafa konuşup duruyordu. Cevap vermek için bir sonraki oturumda Ankara'dan gelecek talimatlar bekleniyordu. Yani İsmet Paşa M. Kemal'den habersiz adım atamıyordu. Şifreli metinlerle Ankara'ya gidişatı rapor ediyor, gerekli talimatları alıyordu. Telgraf aracılığıyla gönderilen mesajların bir nüshası Lozan'daki postane memurları tarafından İngiliz ve Fransız diplomatlara verildi. Bu sebeple rakipler bir sonraki celsede Türk delegasyonunun ne söyleyeceğini ve blöflerini bilerek masaya geliyorlardı. Diplomasi tarihinin en komik (daha doğrusu trajikomik) antlaşması budur. Başka bir örneği yoktur.

tında yapmadık. Yunan kuvvetleriyle Aslıhan ve Dumlupınar'da savaştık. Sonucunda da yenildik.

Bunlar yaşanırken Mustafa Kemal yeni kuracağı devlet için yabancı ülkelerle temaslara başladı. 12 Mart 1921'de Ankara adına Londra Konferansı'na katılan heyet bu konuda olumlu mesajlar verdi; karşıdan da olumlu cevaplar alarak Ankara'ya döndü. Yine aynı hafta içinde Sovyetler Birliği ile temasa geçildi ve 16 Mart 1921'de Sovyetlere Batum hediye edildi. Batum'un milletvekilleri Ankara'daki mecliste milletvekiliydi. Sovyetler bu jestten oldukça memnun kalmıştı.

Sırada Suriye'de oldukça sıkıntıya düşen Fransızlar vardı. Onlar için Suriye hiç de kolay lokma değildi. Tahayyül edemedikleri bir dirençle karşılaşmışlardı. O dönemde Zaho ve Erbil'in Mardin ve Siirt'ten, Halep'in Antep'ten, Beyrut'un Adana'dan hiçbir farkı yoktu. Kayseri ile Niğde neyse, o gün bu şehirler öyleydi. Bu tarihî, dinî ve sosyolojik gerçeklerden hareketle Mondros'tan hemen sonra harekete geçen Teşkilat-ı Mahsusa ileride vuku bulacak işgallere karşı bu coğrafyayı hazırlamıştı. Bir yandan her vilayette silahlı milis grupları (Kuva-yı Milliye) organize ederek bir işgal anında silahlı direnişin zeminini hazırlarken, diğer yandan da kurdurduğu cemiyetlerle bu toprakların siyasî ve hukukî haklarını savunacak kurumların temeli atıldı. Anadolu nasıl organize edildiyse, Suriye ve Kuzey Irak da öyle teşkilatlandırılmıştı.

Anadolu ve Suriye kökenli Osmanlı aydınları (önemli bir kısmı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin çeşitli kademelerinde görev yapmış tecrübeli insanlardı) Suriye'yi gerçekten çok ciddi şekilde organize etmişlerdi. Enver Paşa'nın, M. Kemal Paşa'nın, Şeyh Ahmed Sunusi posterleri ve muhtemel bir işgali kınayan pankartlar Halep, Hama, Humus, Şam ve Beyrut'un cadde ve sokaklarını süslüyordu.

Suriyeli aydınlar, Fransızların geldikleri günden itibaren Ankara ile irtibatlı olarak direnişe geçmişlerdi. Fransa bu direnişi bir türlü kıramadı. Bütün uğraşlarına rağmen istediği neticeyi alamayınca, direnişi çözmeye çalıştı; Suriye ve Lübnan'ı küçük parçalara bölerek gayesine ulaşabileceğini düşündü. Bu nedenle Şam ve Halep'te iki Sünni Arap devleti, Lazkiye'de bir Nusayri, Cebel-i Lübnan'da bir Dürzi, İskenderun da ayrı bir devletçik olmak üzere yeni devletçikler kurdu. Ancak olmadı. Bir türlü gerçek anlamda Suriye'de hâkimiyet kuramadı.

Mustafa Kemal'den kahraman çıkarmak

Suriye halkının ve aydınlarının gözleri, kulakları ve kalpleri Ankara'ya kilitlenmişti. Ayrı bir devlet akıllarının ucundan bile geçmiyordu. İşgali boşa çıkarıp bizimle beraber aynı bayrak altında hayatlarını devam ettirmek düşüncesindeydiler. Fransa, başarısızlığının nedenlerini anlamıştı. Bu iş Ankara ile çözülebilirdi.

Bir de baktık ki bir Fransız heyeti Ankara'da. Mustafa Kemal Fransız heyetiyle ne konuştu, ne üzerine anlaştı, bilmiyoruz. Kuru kuruya bildiğimiz bir şey var! Fransızlarla bir antlaşma imzaladık: Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921). Ne Mustafa Kemal bu görüşmenin içeriğinden bahsetti, ne de Fransızlar. Kitaplarda Ankara Antlaşması'na dair yer alan ulaşım ve ekonomik konularla ilgili bilgiler kamuoyunca bilinmesinde mahzur görülmeyen düzenlemelerdir. Garnitür yani!

Ancak biliyoruz ki, Fransa ile yaptığımız bu antlaşma sonrasında Suriye'de kıyamet koptu. Suriye'deki Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin yöneticileri ve direnişin siyasî önderleri Ankara'ya, Mustafa Kemal'e yüzlerce telgraf çektiler. Bu telgraflar Suriye arşivlerinde duruyor. Telgraflardaki feryat üzerine Ankara sessizliğe gömüldü. Bu sessizlik Suriyelileri daha da çıldırttı. İhanete uğradıklarına, satıldıklarına, arkadan hançerlendiklerine inanıyorlardı. Bu algı Ankara'yı oldukça rahatsız etti. M. Kemal Suriyeli liderlere peş peşe telgraflar çekti. Amaç Suriyelileri yatıştırmaktı.

Öte yandan fısıltı gazetesi vasıtasıyla Suriyelilerin kulaklarına şunlar üfleniyordu: "Merak etmeyin, sizi satmadık. Yunanların işini görmek için Fransızları katakulliye getirdik. Vatani hep birden kurtaramayız. Gücümüz ortada. Ancak parça parça bunu başarabileceğiz. Şu Yunanların işini bitirir bitirmez Suriye'ye yöneleceğiz". Suriyeliler buna inandılar doğrusu. Sakarya'da yaptığımız savaşta ordumuzun içinde az sayıda Suriyeli de vardı. Bunu bir kenara not edelim.

Sakarya zaferinden sonra Suriye'de bayram havası yaşandı ve Beyrut'ta toplanan binlerce altın Mustafa Kemal'e gönderildi. Muhtemelen bu para "Yunanların işi bitti, Ankara Suriye'ye yürüyecek, ihtiyaçlarını rahat temin etsinler" düşüncesiyle gönderilmişti. Ham hayal işte!

Sabah akşam bu ümitte beklediler fakat biz hiç oralı olmadık. Muhtemelen bu tavrımız, Fransızların "Siz Suriye'den vazgeçin, biz

de Yunanistan'a karşı size siyasî destek vereceğiz" teklifi çerçevesinde yapılan bir antlaşmanın neticesiydi. Nitekim Fransa Ankara Antlaşması'ndan sonra Yunanistan'a cephe aldı, Anadolu'dan çekilmesi için baskı yapmaya başladı. Yunan arşivleri bu feryatlarla dolu. Bunun karşılığını hemen gördük.

Londra Konferansı'nda İtilaf devletleriyle mesajlaştık. İngiltere ve Fransa Yunanistan'ın Anadolu'yu terk etme vaktinin geldiğini işaret etmişlerdi. Özellikle Fransızlarla Ankara Antlaşması'nı imzalandıktan sonra M. Kemal de, İtilaf devletleri de artık ne yapacaklarını biliyorlardı. Herkes payına düşene razı olmuştu. Şimdi yapılacak tek şey vardı: Yunanistan hayallere kapıldığının farkına varmalıydı. Uykudan uyandırılmalı ve "yerinin neresi" olduğunu açık seçik anlamalıydı.

Yunanistan'a bu tokadı Mustafa Kemal vuracaktı elbette. İlerideki projelerin tahakkuku için bu elzemdi. Yeni devleti kuracak kişi olarak henüz siyasî meşruiyeti yoktu. Halk nezdinde yönetim merkezi hâlâ İstanbul. Siyasî kimliğinin kabul görebilmesi için ondan bir "kahraman yaratmak" gerekiyordu. M. Kemal Paşa da bunun bilinciyle Yunana vurulacak darbenin hazırlıkları içindeydi. Niha yet Sakarya'da istenen oldu ve Yunanlar geri çekilmeye başladılar.

Bunun üzerine İtilaf devletleri, Ankara hükümetine (yani Mustafa Kemal Paşa'ya) haydi gelin artık anlaşalım, teklifinde bulundular. 3 Ekim 1922'de Mudanya'da toplandık. Masada İngiltere, Fransa ve İtalya delegeleri vardı. Yunanistan'dan hiç temsilci yoktu.

YUNAN ÇOCUĞU BÖBÜRLENMESİN DE NE YAPSIN?

400 sene bir vali ile yönettiğimiz, bugün dahi nüfusu İstanbul'dan az olan eski tebaamız Yunanların Sakarya'daki yenilginin ardından çekilmeleriyle yaklaşık 30 vilayette kurtuluş günleri düzenlemek bu milletin kanına hâlâ dokunmuyor mu? Evet, Cumhuriyetin ilk yıllarında bunlar belki anlaşılabilir, hatta milli duygular için gerekliydi de, denebilir. Fakat üzerinden 93 yıl geçti. Bu milletin körpeçik çocuklarının şuur altına bunu "aşağılık kompleksi" olarak nakşetmek ne oluyor? Yunan çocuğun bizim bu halimizi gördükçe "Vay be, ben neymişim, bu Türkler 93 yıldır benden kurtulduklarına bayram edip duruyorlar" diye şişinmesine, bizimkinin ise büzülmesine sebep olmuyor musunuz? Birazcık Türklük onuru, tarih bilinci olan bu sorunun cevabını düşünsün.

İngilizler, Yunanistan delegelerinin (General Mazarakis ve Albay Sariyanis) katılımını engellemişlerdi. Onları -onur kırıcı bir şekilde- Marmara Denizi'nde bir savaş gemisinde misafir olarak ağırıyorlardı.

Ateşkese zorlayan buluşlar

Mudanya'da alınan kararlar şunlardı: 1) Yunanistan Anadolu ve Trakya'dan çekilecek, savaş bitecek. 2) İtilaf devletleri barış antlaşmasını (yani Lozan) imzalamadan, İstanbul ve civarından çekilmeyeceklerdi.

Buradan çıkan sonuç son derece açıktır: Anadolu'nun elimizden alınmasıyla Türk milletinin bağımsızlığına son verilerek tarihten silineceği iddiası tamamen uydurma bir senaryodur. İşin aslı, Osmanlı coğrafyasında Sevr'in uygulanması için uygun şartların oluşturulmasıdır.

Birçok sempozyum, toplantı ve panelde ulusalcı papağanlar, "Yahu şu Mudanya Mütarekesi ne numaradır? Biz Yunanla kavga ettik, İngiltere ile masaya oturduk. Bunu nasıl yorumlayabiliriz?" gibi sorular karşısında yıllarca kekelediler. Bir türlü bu ezberlerinden, tabularından vazgeçemediler. Ama sorular da peşlerini bırakmadı. Sonunda düşündüler, taşındılar, kendi aralarında kargaları güldüren cevaplar buldular.

Sevgili okuyucu, senin de gülmeye hakkın var. Bu nedenle buldukları cevapları buraya aktarıyorum. Tabii Yunan delegelerin İngilizler tarafından gemiye hapsedildiklerini, masaya İngilizlerin oturduğunu saklayamıyorlardı. Haliyle olayı İngilizler üzerinden izaha mecbur kaldılar ve İngilizlerin ateşkese mecbur kaldıklarını, bu nedenle Mudanya'da barış yapalım diye bize çağrıda bulunduklarını söylemeye, yazmaya başladılar.

Şimdi İngilizleri ateşkese zorlayan müthiş buluşlarını sıralayalım:

1. İtilaf devletlerinin maddi-manevi bütün desteklerine rağmen Yunan ordusunun Türkler karşısında ağır bir mağlubiyete uğraması (yani görünüşte biz Yunanı yenmekle aslında İngiltere başta olmak üzere İtilaf devletlerini de yendik anlamına geliyordu).

2. Fransa ve İtalya Anadolu'nun işgalinden vazgeçerek, İngilizleri yalnız bıraktılar (Fransızlar Maraş, Antep ve Urfa'da yumruğumuzu yiyince akılları başlarına geldi, çekip gidelim evimize dedi-

ler. Yalnız kalınca Mudanya’da İngiltere’nin barış yapmaktan başka çaresi kalmadı).

3. İngiliz toplumu da savaşlardan bıkmıştı, Türklerle yeni bir savaşa girecek diye uykuları kaçıyordu (Allah Allah, sanki cephelerde İngilizlerin sarışın conileri telef oluyordu! Ugandalı, Hindu, Yeni Zelendalıya kıran mı girmişti, yoksa İngilizler hümanist duygularla bu siyahi sömürge kölelerinin telef olmaları karşısında üzüntüden gözyaşlarını tutamaz hale mi gelmişlerdi? Mızrak çuvala sığmayınca, bu konuya da açıklık getirmek zorunda kaldılar ama bir yalanı başka bir yalanla desteklemek ne işe yarar? Sevgili papağanlar bunu sıradaki maddeyle düzelttiler).

4. İngiliz sömürgeleri yeni bir savaş fikrine sıcak bakmıyordu, üstüne üstlük İngiliz ordusu da savaşmak istemiyordu (demek üzerinde güneş batmayan imparatorluk diye tanımlanan İngiltere’nin politikalarına, kendi kendilerini yönetmekten aciz bu sömürgeler karar veriyormuş).

Gülmeyin beyler, biraz ciddi olalım. Bunu statükonun bekçileri olan büyük Türk tarihçileri, pardon Cumhuriyet tarihiyle iştighal eden akademisyenler söylüyor. Bu söylemler inandırıcı olmadığı ve kargaları sabahın köründe kıkırdattığı için Cumhuriyet papağanlarının ağababalarından biri daha makul gerekçeyi buldu.

5. Çanakkale’de tokadımızı yiyen İngiltere hâlâ bu tokadın acısını hatırlıyordu. Bu nedenle ikinci bir tokat yemekten çekiniyordu. (Sanki onlar Çanakkale’den sonra ellerini kollarını sallayarak İstanbul’u işgal etmediler de biz gidip Londra’yı işgal ettik. Cehalet işte, ne yapalım! Bu kadar ciddi ve bilimsel gerekçelerin içinde Kemal Paşa’ya ayrı bir fasıl açılmazsa olmaz tabii. Çanakkale’nin kaderini bir “Yarbay”a bağlayan bu zavallı papağanlar bakın ne yumurtladılar.)

6. Mustafa Kemal Paşa diplomatik atağa geçti ve dünya kamuoyunu lehimize çevirdi. İngilizler, Fransızlar ve İtalyanlar neye uğradıklarını şaşırdılar ve barış dediler!

(Bu “dünya kamuoyu, diplomatik atak” ne ola ki? Üstelik Ankara’daki hükümetin henüz hiçbir resmiyeti, yasal dayanağı yok. Dünya kamuoyu dediğin halklar ise M. Kemal Paşa’nın adını bile duymamışlardı. Cemiyet-i Akvam dersin bizi üye bile yapmamıştı.

Lozan’a zafer mi dediniz?

İtilaf devletleri imameyi, yani Hilafeti kontrol altında tutmak,

onun tesbih taneleriyle ilgilenmesini engellemek amacıyla Yunanları İzmir'e çıkardılar. Biz onlarla meşgul olalım diye. Kendileri İstanbul'da imameyi kontrol ederken, Antalya'dan Urfa'ya kadar olan bölgelere geçici nöbetçi birlikler yerleştirdiler. Bu şehirlere daha sonra "Gazi" veya "Kahraman" gibi unvanlar verilmesi "ne büyük beladan kurtardık bu ülkeyi, bu devleti ne kahramanlıklarla kurduk" siyasetine zemin hazırlamak için geliştirilen söylemlerdi. Oysa Anadolu'da yaşananlar gerçek bir işgal operasyonu değildi. Sadece Avrupalıların sınırlarını cetvelle çizdikleri Suriye, Irak, Ürdün, Lübnan, Suudi Arabistan gibi devletçikleri kurup kendilerine itaatkâr manda yönetimleri oluşturmak gayesine yönelik bir stratejiydi.

Artık masaya oturmanın zamanıydı. İngilizler ve Fransızlar güney topraklarımızda işlerini bitirmişlerdi. Bizi masaya davet ettiler: Lozan'a! Ancak imza atılınca kadar Çanakkale, Trakya ve İstanbul'dan çekilmeyeceklerdi. İş sağlama almak gerekti.

Sıra Lozan'a barış heyeti göndermeye geldiğinde problemin en önemli kılçığı ortaya çıktı. Meclis Başkanı M. Kemal Paşa heyetin başkanı İsmet Paşa olsun istiyordu. Herkesin akli haklı olarak karıştı. Bu, savaş da, askerî bir iş de değildi. Ameliyathaneye cerrah yerine kasap sokmaya ne gerek vardı? Tartışmalar başladı.

İsmet Paşa bir askerdi, diplomasiden anlamazdı. Yabancı dil de bilmiyordu. Tarzanca bir Fransızcayla kurt diplomatların masasında, diplomatik cambazlıklarla, kelime oyunları ile nasıl başa çıkacaktı?

Bu itirazlar büyüdü ve meclisi endişe sardı. Mustafa Kemal ve İsmet Paşa'ya çok yakın olanların bile ağzını bıçak açmıyordu. Bu iş diplomatların işiydi. M. Kemal Paşa'nın bu ısrarına hiçbir anlam veremiyorlardı. Tartışmalar yaklaşık üç ay sürdü. Sonunda bazıları ikna edildi, bazıları ikna edilmiş gibi göründü, bir kısmı da sessizliğe büründü.

Lozan'da masaya oturduğumuzda çoğu işgal altında da olsa topraklarımızın yüz ölçümü 2 milyon 500 bin kilometrekareydi. Masadan kalktığımızda 780 bin kilometrelik toprağımız kalmıştı elimizde. Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa'nın Lozan heyetine başkanlık yapması hususunda meclisi ikna ederken şöyle demişti: "İsmet Paşa'nın yapacağı antlaşmanın hiç önemi yok. Sonunda o antlaşma

Meclise gelecek, onaylarsanız yürürlüğe girecek, onaylamazsanız çöpe atılacak”.

Peki, meclis bu kadar büyük bir kaybı nasıl onayladı dersiniz? Hemen çözüm bulundu, M. Kemal meclisi feshetti. Yerine tayinle getirilen meclis bile Lozan'ı zar zor onayladı. Şimdi söyleyin bana, bu antlaşma zafer mi, hezimet mi?

Bir soru daha sormak lazım. İki kişi bir araya gelir, bir şirket kurar ve bu şirket adına bir market açarak işletirler. Aradan zaman geçer, işler iyi gitmez. Şirketi feshedip işe son vermeye karar verirler. Altı üstü iki kişilik bir şirket ve iş de bir market nihayetinde. Küçük şirketin bile maliye tarafından tasfiyesi en az iki yıl sürer. Peki, nasıl olur da koca bir imparatorluğun tasfiyesi sekiz ayda yapılır?

Tamam, antlaşmayı imzaladınız ama Bulgaristan, Yunanistan, Irak, Suriye ve Mısır ile bir komisyon kur. Her ülkeyle karşılıklı olarak oradaki tapulu mülklerimizi, mal varlığımızı konuş, mütekabiliyet esasına göre bunları neticeye bağla, kolay iş mi?

Söyleyin bakalım, neyin karşılığında bu hesaplar görölmedi? Bunları milletin bilmeye hakkı var! 2 milyon 500 bin kilometrekareyi koruyamadınız ve hibe edilen 780 bin kilometrekareye razı oldunuz. Peki, vatandaşlarımızın kaybedilen topraklardaki şahsi mülklerini niye masaya getirmediğiniz? Neden defteri kapattınız?

Düşünülmesi, irdelenmesi gereken en önemli soru işte bu, yani Sevr!

Mustafa Kemal Vahdettin'e Hain Değil de, Ne Diyenecekti?

İnsanoğlunda iki tür haslet mevcut: Bir kısmı fitrîdir, yani insan bunlara doğuştan sahiptir (cesaret, korkaklık, cömertlik, cimrilik, hükmetme duygusu gibi). Bunlar eğitimle elde edilmez; ancak açığa çıkarılabilir, geliştirilebilir veya törpülenebilir.

Fitrî hasletlerden konumuzla doğrudan ilgili olanlar hükmetme duygusu ve rekabet. Aynı kan ve canı taşıyan iki kardeşin oyuncakla oynarken, güçlü olanın oyuna ve oyuncaklara hükmetme hamleleri hemen fark edilir. Burada paylaşma ve eşitlik duygusu, rekabet ve hükmetme duygusuna genellikle yenik düşer.

Bu iki duygu olmasaydı dünya ve insanlık hiçbir alanda bugünkü seviyesinde olmayacak, olamayacaktı. Mimarlar, şairler, sanatkârlar, siyasetçilerle devlet adamları ve ticaret erbabı, kısaca mücadele eden insanlar arasındaki rekabet olmasa ve bu duygunun toplandığı “ego” oluşmasaydı ne o muhteşem mimarî yapılara, ne seyrine doyamadığımız sanat eserlerine sahip olabilecektik, ne de tarih büyük imparatorluklar ve uygarlıklardan bahsedebilecekti.

Hakimiyet ve rekabet duygusunun oluşturduğu “ego”nun en güçlüsüne siyasetçilerde rastlanır. Mimarlar, sanatçılar, şairler ve tüccarların rekabet ve hakimiyet duygusunun kendilerinde oluşturduğu ego, rakiplerini sadece kıskanır, kötüler, aşağılar, itibarsızlaştırır ve sahanın dışına itmeye çalışır. Siyasetçilerdeki rekabet ve hakimiyet duygusunun oluşturduğu ego ise rakiplerini itibarsız-

laştırma, gözden düşürme, sahanın dışına itmeden öte, eline fırsat geçerse yok eder, öldürür ve tarih sayfalarında ebediyen mahkûm eder.

Cumhuriyet'in kurucu siyasî kadroları Vahdettin'i hain ilan etmiş, eğitim ve kültür kadroları da günümüze kadar bu iddiayı gerek eğitim programlarında, gerekse sosyal konularda işlemişlerdir. 1960'lardan itibaren bir kısım tarihçi ve aydın karşı çıkarak Vahdettin'in hain olmadığını seslendirmeye çalıştı. İki taraf da kendi ipuçlarından hareketle bazı yorumlara, hatta az sayıda da olsa somut sayılabilecek verilere dayandırmaya gayret etti.

Peki Mustafa Kemal, Vahdettin'i niye hain ilan etti?

Bu sorunun cevabını verebilmek için Kemal Paşa'nın egosuna bir ayna tutacağım. Herkes o aynaya bakarak cevabı kendisi bulacak.

İngilizler ve Amerikalılar Sivas Kongresi sırasında Mustafa Kemal'le görüşmüşlerdi. Kemal Paşa, Erzurum'dayken askerlikten ayrıldığı gibi, Padişahın yaveri sıfatını, yani siyasî güç ve yetkisini de kaybetmişti. Sivas'ta sadece bir dernek başkanıydı. Hiçbir karşılığı olmayan tutanaklara "Heyet-i Temsiliye Reisi" sıfatıyla imza atıyordu.

İngilizlerle Sivas'ta ne konuşuldu, neler üzerinde anlaşma sağlandı veya sağlanmadı, bilmiyoruz. Kemal Paşa bunlardan hayatı boyunca hiç bahsetmedi, İngilizler de bu bilgileri ihtiva eden arşiv belgelerini bugüne kadar açmadılar.

İngilizler 16 Mart 1920'de Meclis-i Mebusan'ı işgal ettiler; mebusların bir kısmını tutuklayıp Malta'ya sürdüler, bir kısmını da yönlendirip göz yumarak Ankara'ya gitmelerini sağladılar. Meclis 18 Mart'ta tatil edildi. 11 Nisan 1920'de Sultan Vahdeddin, Meclis-i Mebusan'ın dağıtılması ve dört ay içinde seçim yapılarak yeniden toplanması için bir irade yayımladı. Sivas'ta bir dernek başkanı sıfatını taşıyan Kemal Paşa ise birdenbire kendini Meclis Başkanlığı kürsüsünde buldu.

İşte o günü hiç unutmadı. Sonraki adımlarını ince ince hesaplayarak hedefine varmayı planladı. Gazi Meclis'le bütün engelleri aşarak devlet kurmayı başaran Kemal Paşa, bu Meclis'le yürüyemeyeceğini, kafasındaki projeleri hayata geçiremeyeceğini biliyordu. Bu nedenle Lozan Antlaşması imzalanır imzalanmaz Gazi Meclis'i feshetti. Hayalindeki meclisi oluşturma zamanı gelmişti.

1920'de bir oy farkla Meclis Başkanlığı'nı zar zor ele geçi-

ren Mustafa Kemal, üç sene sonra Meclis'e tamamen hakim oldu. 2. Meclis'in tamamını kendisi seçti. Meclis'e Lozan'ı onaylatmış, Cumhuriyet'i ilan ettirmiş, yeni bir Anayasa yaptırarak kabul ettirmiş ve kendisini Cumhurreisi seçtirmişti.

Tek Adam olma tutkusu

Milli Mücadele'nin A kadrosu olan Mustafa Kemal'in yol arkadaşları bütün bu olup bitenleri sadece seyretmişlerdi. Seyretmek ne kelime, Cumhuriyet'in ilanı, Cumhurreisi seçimi gibi en önemli konularda haberdar bile edilmemiş, onlar Ankara dışındayken her şey olup bitmişti.

Hepsi kırıgın, hepsi küskündüler. A kadrodan hiçbiri Mustafa Kemal'e rakip olmadığı gibi muhalif de değildi. Dünya görüşleri ve idealleri birdi. Sadece sonuna kadar beraber yürümek istiyorlardı. Onlar da bu vatanın kurtuluşunda her türlü tehlikeyi göze almışlar, gece gündüz ter dökmüşlerdi. Yeni kurulan devleti beraber yönetmek, kurtardıkları vatan ve millete hizmet etmek istiyorlardı.

Ancak Mustafa Kemal'in egosu buna müsaade etmedi. Tek adam olmak! Bu, müthiş ve son derece güçlü bir egoydu.

Sevr sonrası İmparatorluğun tasfiye edileceğini ve Anadolu'da ulus-devlet formatında bir Türk devletinin kurulmasına müsaade edileceğini işin başından beri biliyordu. Milli Mücadele'nin daha başlangıcında, devlet yönetiminde tecrübeli kalifiye insanlara en fazla ihtiyaç duyulduğu bir sırada bile kendisine rakip olabilecek eski İttihatçı arkadaşlarını Anadolu topraklarına sokmadı. Kars sınırına kadar gelen Enver Paşa'nın içeri adım atmasını tehditle önledi.

Bütün ümitlerin kırıldığı günlerde beraber yola çıktığı Kâzım Karabekir, Rauf Orbay, Ali Fuad Cebesoy, Refet Bele, Adnan Adıvar'lar hain olmadıkları gibi Mustafa Kemal'in fikirlerine karşı da değillerdi. Ancak ona devletin başı olmak, liderler arasında birinci olmak yetmiyordu. O ülkenin 'Kadir-i Mutlak'ı olmak istiyordu.

Bir kimse bir şeye sahip olacaksa kendisi onu elde edememeliydi; 'Bu hakkım, ben bunu hak ettim' duygusuna kapılmamalıydı. Her şey Mustafa Kemal'e ait olmalıydı; mevki, makam, para, pul, itibar... Bunları insanlara ancak kendisi lütfetmeliydi.

Herkesin başta hayatı, sonra mevkii, makamı, itibarı, şerefi, haysiyeti, parası... kısaca her şeyi onun iki dudağı arasındaydı.

Bundan da müthiş bir zevk alıyordu. Etrafında namuslu, haysiyetli ve onuruna düşkün insanları barındırmıyordu. Bu tür insanları hem sevmiyordu, hem de onlara iş yaptıramayacağını biliyordu. Bu nedenle çevresi mevki-makam, para ve şöhret zaafı olan kimselerle dolmuştu. O da bu zaaflarını biliyordu. Elindeki imkânları bu tür insanlara lütuf ve ihsan eder; karşılığında hem en pis işleri yaptırır, hem de haysiyet ve şerefleriyle oynayarak egosunu tatmin ederdi. Ne kadın, ne para, ne uyuşturucu... Hiçbir şey bu haşere sürüsünü ezmek kadar zevk vermiyordu ona.

İşte Mustafa Kemal bu nedenle beraber yola çıktığı Milli Mücadele'nin A takımını yanında istemiyordu. Egosu, er geç beraber yola çıktığı arkadaşlarını tasfiye etmesi için kendisine baskı yapıyordu.

Aranan kan bulunmuştur

Tarihler 1925 Şubat'ını gösterdiğinde Şeyh Said İsyanı patlak verdi. Bu, Mustafa Kemal'e aradığı fırsatı altın tepside sundu. Takrir-i Sükûn Kanunu çıkarıldı, İstiklâl Mahkemeleri sahneye sürüldü. Fethi Okyar'a el çektirilerek karanlık suların vazgeçilmez balıkçısı İsmet Paşa yeniden Başbakanlığa getirildi. Takrir-i Sükûn Kanunu özellikle medyadaki bütün muhalif sesleri kısıtı. İstiklâl Mahkemeleri marifetiyle de muhaliflere ayar verildi.

İsyan bastırıldıktan sonra Şark İstiklâl Mahkemesi, tüyoyu bir uyduruk ihbar mektubu ile aldı ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı dosyaya ekleyip isyanda parmağı olduğunu ileri sürdü. İddianamede şu suçlamalar vardı:

1. Hükûmet ve devleti yıkmak için Şeyh Said İsyanı'nı kışkırtmak (hatta organizasyonda onlar direksiyonda idi fısıltıları).
2. İngilizlerle işbirliği yaparak vatana ve Cumhuriyet'e ihanet etmek!
3. Cumhuriyet'i yıkarak, Hilafet ve Saltanatı geri getirmek!
4. İrticayı körükleyerek Cumhuriyet'i yıkıp yerine şeriat devleti kurmak!

Ve daha neler neler... Peki delil?

Parti tüzüğünde yer alan "Fırka, efkâr ve itikâdat-ı diniyyeye hürmetkârdır" ifadesinden "Cumhuriyet'i yıkmak, şeriat devleti kurmak, Saltanat ve Hilafeti geri getirmek" anlamını çıkaracak, buna karşılık Anayasanızda "devletin resmî dini İslamdır" diye yazacaksınız, sonra bir parti tüzüğüne "fikir ve dinî inançlara say-

gılıyız” diye yazınca “bunların hedefi Cumhuriyet’i yıkmak, şeriat devleti kurmak, Hilafet ve Saltanatı geri getirmek” yaygarası koparacaksınız.

Aldığınız tüyo (emir) gereği Terakkiperver’i kapatacaksınız, tamam. Gerekçe olarak bula bula “Fikir ve inançlara saygılıyız!” ibaresi dışında bir şey bulamadınız mı?

Belki “Parti kurucularının boy ve kiloları birbirini tutmamakta, bu görüntü anarşiyi hatırlatmaktadır. Memleketin huzur ve güveni açısından bu tehlikeli bir durum. Ülkenin ve yüce Türk milletinin refah ve huzuru için kapanmalı” yazsaydınız daha makul ve anlaşılabilir olurdu.

Bu avamî teklifi beğenmediyseniz alın size bilimseli:

Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi’nde kabaran bilimsel çalışma aşkınızla yüzyıllar önce ölüp gitmiş insanların kafataslarını mezarlarından çıkarıp saçma sapan metotlarla ölçerek “Türk olup olmadıklarına” karar verdiniz ya... İşte bu bilimsel (!) metodunuzu başta Karabekir ve Rauf olmak üzere partinin lider kadrosuna uygulayarak Türk olmadıklarına karar verseydiniz! Kimini Rum, Ermeni, kimini Yahudi, Arap diye damgalayıp işi bitirseydiniz Türklüğe de büyük bir hizmette bulunmuş olurdunuz.

Zor muydu sizin için? Mavi gözlü, sarı saçlı Makedonları Türk yaptınız; yetmedi, bütün insanların Türk kökenli olduklarını, bütün dillerin Türkçeden çıktığını bilimsel kılıflarla ilan edip dünyayı kendinize güldürmediniz mi? Dağıttığınız unvanlarla cahilleri profesör tayin ederek akademik dünyaya kendinizi rezil etmediniz mi?

Neyse, konumuza dönelim.

Mahkeme bu gerekçelerle dava açarken Mustafa Kemal, Çankaya Köşkü’nde bol şekerli kahvesi eşliğinde cıgarasını tütürürken maziye bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçirdi:

Hey koca Karabekir hey! Ne günlerdi... Beni Erzurum’a davet ettiğin, kongrenin çalışmalarını durdurarak iki üyeyi istifa ettirip benle Rauf’u üye yaptırdığın, yetmedi kongre başkanlığı koltuğuna oturttuğun günleri hatırlıyor musun?

Sonra görevden alınıp rütbelerimi kaybedişim, sudan çıkmış balığa dönmüşken emir subayım Kazım Dirik’in buraya kadarmış diyerek mührü elimden alışı... Her şey bitmişken gelip “Kolordumla emrinizdeyim!” diye beni yeniden dirilttiğin o günü hatırlıyor musun?

Kader işte! Akılsızlığına küs. Karşımda ne dik duruyorsun, ne her konuda fikir beyan ediyorsun, ne zırt-pırt benim de fikrim var, görüşlerinize katılmıyorum diyorsun. Kendi düşen ağlamaz. Kaba-hati kendinde ara. Bak İsmet'e, Fevzi'ye... Onları dışlıyor muyum? Beyinsiz herif!

Gözlerini açtı, ayağa kalktı, sigarasından son bir nefes çekip bahçeye yürüdü.

Derken mahkeme dosyası Ankara'ya geldi. Bakanlar Kurulu toplandı ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kapattı. Takvimler 5 Haziran 1925'i gösteriyordu. Doğu cephesinin kahramanı Karabekir, Hamidiye kahramanı Rauf, gözüpek Refet... Hepsi birer vatan hainiydi.

Olur mu öyle şey? Mustafa Kemal'in siyasi ihtirası yüzünden sarf ettiği bir kelimeyle bu insanları nasıl hain kabul edebiliriz? diye isyan eden gençlere bir parantez açayım burada: Evet evlat, onlar artık haindiler.

Niye mi? Anlatayım.

O hain diyorsa haindir!

CHP'nin efsanevî Genel Başkanlarından Karaoğlu lakaplı Bülent Ecevit ömrünü bu milletin inanç, örf ve adetleri ile tarihine hakaret etmekle geçirdi.

Ömrünün sonunda maruz kaldığı suikastten kıl payı kurtulunca sağlık sebepleriyle kendini emekliye ayırıp istirahate çekildi. Evinde vakit geçirmek için bazı uğraşlar buldu. Bunlardan biri de tarihi.

Günün birinde bir gazete kendisini ziyaret ederek röportaj yaptı. Röportaj esnasında boş vakitlerinde tarih kitapları okuduğunu söyledi; tarih bilmenin önemine değindi ve "Vahdettin hain değildi, bu çok ağır bir itham" dedi. Ömrünü Osmanlı'ya hakaret etmek, Cumhuriyet'i yüceltmekle geçirmiş bir siyasetçinin sözleri yazılı medyada manşetlere çıkınca gazeteciler Ecevit'in 30 yıllık siyasi rakibi Süleyman Demirel'e koştular.

Tam 30 yıl solla mücadele eden, sağın büyük lideri, Menderes'in mirasının sahibi, sağcı Demirel... Dinî cemaat temsilcileri kendisini ziyaret ettiğinde masasının üzerinde duran Kur'an-ı Kerim'i eline alarak "Anayasamız budur!" diyen Demirel. "Göğsünde iman, geliyor Nurlu Süleyman!" sloganıyla Nurcu kardeşlerin yere göğe

sığdıramadıkları Demirel. Nefret ettiği Özal'ı öbür dünyaya yolcu edip Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturduktan sonra 30 sene kendisine küfreden solun "Sayın Cumhurbaşkanımız!" iltifatına mazhar olan, 30 sene oylarını aldığı başörtülülere "Arabistan'a gitsinler!" güzellemesiyle safını belli eden Demirel. Süresini doldurup Çankaya'dan inen ama aktif siyasette kendisine yer bulamayan, 2000'den bu yana seçimlerde oyunu götürüp kendisine 30 yıl küfreden, karısına ahlaksız iftiralar atan ('kunduracı' meselesi) kesimin temsilcisi CHP'ye oy verdiğini ihsas ettiren, emanetçisi ve avukatı Hüsamettin Cindoruk kanalıyla da bunu belli eden Demirel...

İşte genç kardeşim, bu Demirel'e gazeteciler sordu: Ecevit, Vahdettin'e hain değildi diyor, ne diyorsunuz? Şunları yumurtladı: "Kim ne derse desin. Kim ne yazarsa yazsın. Referansımız büyük Atatürk'tür! O hain diyorsa haindir!"

Karabekir de, Rauf da, onların peşine takılan kuyruklar da haindir, o kadar! Kemal Paşa, Karabekir ve arkadaşlarını İzmir Suikastı bahanesiyle İstiklâl Mahkemesi'nde vatan haini olarak tescil ettirdi ve Kemalist müminlerin Kitab-ı Mukaddesi olan Nutuk'la da tarihe geçirdi.

Ey sevgili okuyucu! Bu yazıyı bir kez daha oku ve şu soruma cevap ver: Ne yani, Kemal Paşa Vahdettin'e hain değil de ne demeliydi?

Kendimi Kemal Paşa'nın yerine koyuyor, egosunun sadece zekâtını ruhuma yerleştiriyorum ve var gücümle haykırıyorum:

"Vahdettin vatan hainidir!"

Çerkes Edhem Neden Bertaraf Edildi?

Tanzimat'tan sonraki tarihimizi tek cümleyle tanımlamak istersek “Kahramanlar ile hainlerin mücadelesi” diyebiliriz. Mücadele- nin zemini siyaset sahnesidir. Bu sadece bizim tarihimize has da değil. Her milletin geçmişinde siyaset zemini bu aktörleri doğurur, yaşatır ve öldürür, sonra da tarihe havale eder. Tarihe havale edilen netice ise hiçbir zaman hakikati ifade etmez. Galipler her zaman kahramandır, mağluplar ise hain...

Bu durum gariipsenmemeli, insanın ve siyasî mücadelenin fit- ratında var. Ancak tarihe not düşülen “kahramanlar ve hainler” ma’şerî vicdan tarafından da hep sorgulanagelmıştır.

Tarihimizin her safhasında kahramanlar ve hainlerin resm-i ge- cidini görürüz. Ancak gerek Emevî-Abbâsî, gerekse Selçuklu-Os- manlı (Tanzimat’a kadar) tarihlerinde siyasî yapı nedeniyle bu alan çok geniş değildir ve büyük ölçüde Saray etrafında, üst siyasî ve as- kerî zevat arasında “kahraman-hain” çekişmelerini görürüz.

Tanzimat’la beraber Sultan’a ait güç ve yetki daha geniş bir alana paylaştırılınca siyasî ve askerî üst düzey bürokrasideki şahsî ikbal mücadeleleri siyasî kimliklere dönüştü ve mücadele arenası siyaset oldu. En fazla kullanılan argüman ise “vatan hainliği” idi.

Artık format belliydi: Rakip yetersizlikle, becerisizlikle, çıkarıcı- lıkla, yeteri kadar hizmet edemediği, vizyonsuzluktan geleceği gö- remediği, bu nedenle hatalı icraata imza attığı vs. ile suçlanmıyor- du. Kısa, kestirme ve net bir damga vardı: Vatan hainliği! Gerisi, sorgulanmaya dahi değmezdi.

Son dönem Osmanlı üst bürokrasisindeki vatan hainliği ile damgalayarak saf dışı bırakma yöntemi maalesef Cumhuriyet'in siyasî kadrolarınca da fütursuzca kullanıldı. Millî Mücadele'nin A kadrosu bile siyasî çekişmeler yüzünden bu damgadan kurtulamadı. Kâzım Karabekir ve Rauf Orbay başta olmak üzere Gazi Paşa'nın kader arkadaşları dahi bizzat onun tarafından vatan hainliğiyle damgalanmadı mı? Akla ziyan, hiçbir tutarlı tarafı olmayan komplo ve iddialar üretilerek damgalanmalarına rağmen milletin vicdanı bunu kabul etti mi?

Son 50 yıllık siyasî hayatımıza bir göz atın, siyasîlerin birbirlerini eften püften meseleler yüzünden vatan haini ilan ettiklerini görürsünüz. Burada dikkat etmemiz gereken noktayı aklımızdan çıkarmadan konuyu analiz edelim: Hata yapmak başka şeydir, vatanı ihanet etmek başka şey. Siyasî veya askerî otoriteye karşı çıkmak başka şeydir, ihanet başka şey...

19. yüzyılın başlarından itibaren Çarlık Rusya'sında bir Çerkes sorunu baş gösterdi. Çerkesler Müslüman oldukları için Osmanlı Devleti meseleye müdahil oldu. Zaman zaman diplomatik ilişkilerle konu iki devlet tarafından masaya yatırıldı. Sonuçta 1856'dan başlayarak Kafkaslardan Osmanlı coğrafyasına Çerkes göçü başladı.

Bu hadise Ruslar açısından sürgün, Osmanlı açınsındansa "baba ocağı"na ilticaydı. Sürgün süreci 1864'e kadar yoğun bir şekilde devam etti. Şapsığ boyuna mensup Ethem Bey'in ailesi de Bandırma civarına gelip yerleşir. Ethem, bu boydan Pişave Ali Bey'in 5 oğlundan en küçüğü (ağabeyleri İlyas, Nuri, Reşit ve Tevfik) olup 1885-86 doğumludur.

Baba ocağına iltica

Ağabeyleri Osmanlı ordusunda subaydır. İlyas ve Nuri şehit düşmüştür. Reşit ve Tevfik aynı zamanda Teşkilat-ı Mahsusa üyesidirler. Reşit Bey hem son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda, hem de BMM'de Saruhan (Manisa) mebusudur.

Ali Bey en küçük oğlu olması ve biraz da yaşlanması sonucu Ethem'in asker olmasını istememekte ve dizinin dibinden ayırmamaktadır. Baba yüreğinin derinliklerinden gelen bir duygudur bu. Ancak kabına sığmayan ve mangal gibi bir yüreğe sahip olan çocuk yaştaki Ethem evden kaçıp Bakırköy'deki Küçük Zabıt Mektebi'ne kaydolur. Astsubay rütbesiyle mezun olur. Yolu Kuşçubaşı Eşref'le

kesişir. Genç yaşta Rusya, Irak, İran ve Afganistan'daki operasyonlara katılır.

Mondros imzalandıktan sonra Bandırma'daki köyü Emreköy'e döner. Özellikle Marmara bölgesindeki Rum çetelerinin taşkınlık ve zulümlerine dayanamaz, kurduğu çeteye mücadeleyle başlar. Yunanların İzmir'i işgali üzerine kendisi gibi Çerkes kökenli olan Rauf (Orbay) ve Bekir Sami beylerin yönlendirmesiyle Salihli'ye gelerek karargâh kurar. Yörenin eşkiya çeteleriyle ilişkiye geçer ve onları Yunanlarla mücadeleye ikna eder. Başta Yörük Ali, Demirci Mehmed, Parti Pehlivan olmak üzere birçok efe kendisine katılır.

Yunanlara karşı başarılı bir mücadele verir. Henüz düzenli ordunun olmadığı bir dönemde Yunan ilerleyişini durduran güç, kurup yönettiği Kuva-yı Seyyare birlikleridir.

Ethem Bey'in Ege bölgesindeki mücadelesi BMM tarafından takdirle karşılanır ve kendisine Kuva-yı Seyyare Umum Komutanı unvanı verilir. Böylece resmî bir statü kazanır.

1. ve 2. Anzavur, Gerede isyanlarını bastırarak Ankara hükümetini rahatlatır. Yozgat (Çapanoğlu) İsyanı'nı bastırmak için Ankara'ya davet edilir. Meclis'te millî kahraman olarak karşılanır ve yaptığı konuşmayla herkesin takdirini kazanır.

23 Nisan 1920'de Meclis'in açıldığı tarihten Mart 1921'e kadar Gazi Paşa yeni bir devlet kurma çalışmalarını yürütmekte, Yunan ilerleyişini pek fazla önemsememektedir. Bir tokatlık canlarının olduğunun farkındadır. Muhataplarının birinci derecede İngilizler, ikinci derecede Fransızlar olduğunun bilincindedir.

Zirveden mukadder sona

Ethem Bey'in şöhreti, Ankara'da Fevzi ve İsmet paşaların da bulunduğu toplantıdaki tavrı, Ankara Valisi Yahya Galip hakkındaki çektiği telgraf gibi birçok konu Gazi Paşa'nın canını epeyce sıkar. Bu dik başlı, sert tabiatlı, düşüncelerini tartmadan, biçmeden herkesin yüzüne karşı söyleyen adam istikbaldeki projeler için son derece tehlikelidir. Safdışı edilmesi, hatta ortadan kaldırılması elzemdir.

Nitekim beraber Batı Cephesi'ni teftişe gittiğinde Topal Osman'la ilgili istihbarat kendisine ulaşınca Gazi Paşa ile görüşmeden Kütahya'daki karargâhına döner Ethem Bey. Artık ipler tamamen kopmak üzeredir.

Ali Fuat Paşa'nın Garp Cephesi Komutanlığı'ndan alınarak yerine Albay İsmet Bey'in atanması istikbal için işaret fişekleridir. Nitekim kısa bir süre sonra (21 Ocak 1921) Refet (Bele) komutasında bir askeri birlik Ethem Bey'in üzerine gönderilir.

Refet Bey'in bu iş için seçilmesi son derece manidardır ve amacı açık seçik ortaya koymaktadır. Zira Yozgat İsyanı'nın bastırılması sırasında Refet Bey'in tutumu Ethem tarafından çok ağır şekilde tenkit edilmişti. Bu kararla ona adeta "Git ve intikamını al" denilmiştir.

Ethem Bey'in yapacağı bir şey yoktur. İki Müslüman güç birbirine kırdırılmazdı. Yapması gerekeni yaptı, adamlarını serbest bıraktı, kardeşi ve yakın adamlarıyla canını kurtarmak için Yunanlarla anlaştı. Yunanlar İzmir'in işgalinden beri kendilerine kan kusturan bu adamın saf dışı kalmasını memnuniyetle kabul ettiler. İzmir üzerinden Berlin'e geçti. Oradan Kahire, Lübnan derken, II. Abdülhamid döneminde Ürdün'e yerleştirilen Çerkesleri düşünerek Amman'a yerleşmeye karar verdi.

1948'de burada vefat etti ve Kabartay Mezarlığı'nda defnedildi.

Gazi'nin egosu

Peki Çerkes Ethem hain mi, yoksa kahraman mı?

Kanaatime göre Ethem Bey hiçbir hata yapmasaydı bile karakteri yüzünden bertaraf edilecekti. Mesele, hataları değil, Gazi Paşa'nın "egosu" ile istikbale dair plan ve düşünceleriydi. Bu nedenle tıpkı Karabekir gibi, Rauf Bey gibi bertaraf edilmesi kaçınılmazdı.

Türk ordusunun başında İzmir'e giren Sakallı Nureddin Paşa'nın mahalli bir gazetenin ilk sayfasında yer alan fotoğrafı ve altındaki "İzmir Fatihî" yazısı nasıl sonunu getirdiyse, Ethem'in başarıları da sona giden yola döşenen parke taşlarıydı. Bertaraf edilmek için sadece bahane ve fırsatlar bekleniyordu. Ethem'in tavır ve tutumu da bahaneleri fazlasıyla verdi.

Ethem Bey büyük bir kahraman ve vatanperverdi. Ayrıca otoriteye her halükârda itaat etmeyen asi ruhlu, sert tabiatlı bir insandı. Sinir uçlarına dokunduğunuzda kontrolden çıkmış bir yanardağa dönerdi.

Gazi Paşa egosu ve istikbaldeki planları için onu çıbanbaşı olarak gördü ve bertaraf etti. Kendince haklı sebepleri vardı.

Bütün hikâyeyi göz önüne aldığınızda Ethem Bey'i tarihe nasıl

havale edecektiniz? “Çerkes” lakabını isminin başına kondurmak yeterli miydi? Değildi elbette. O halde tek uygun sıfat kalıyordu geriye: “Vatan Haini!” Hainliğin gerekçelerini bulmak da resmî tarihçilere kaldı.

Cumhuriyet Basını İslama Karşı Nasıl Kılıç Kuşandı?

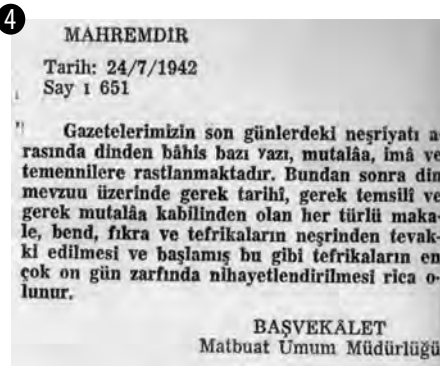
Sanayi devrimini tamamlamış, teknolojik gelişmelerle güçlenmiş, sömürgecilikle ekonomisini iyileştirmiş, refah seviyesi yüksek bir Avrupa tablosu vardı 20. yüzyılın başlarında. Karşısında da teknolojik gelişmeleri takip edememiş, ekonomisi güçsüz, refah, eğitim ve kültür düzeyi düşük İslam dünyası...

İletişim ve ulaşım araçlarının gelişmesiyle bu iki dünyanın ilişkileri yoğunluk kazandı. Batı ülkelerine tahsil için giden öğrenciler, başka sebeplerle giden aydınlar, gazeteciler ve iş adamları “gelişmiş Batı”yla buluştular. Bu karşılaşmayı -tahmin edileceği üzere- kendi ülkelerinin geri kalmışlığını sorgulama safhası takip etti.

Bilhassa Tanzimat’tan sonra aydınlar siyasî sistemden eğitime, ticarî ve günlük hayata kadar her şeyi tartışmaya açıp çareler aradılar. Batı karşısında bu geri kalmışlığın sebeplerinden biri de, sosyal hayata hâkim “din algısı” idi. Bu konunun Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e (1839-1908) kadar medyada tartışıldığına şahitlik ederiz.

Cumhuriyet’i kuran kadrolar böyle bir iklimde yetişmişlerdi. Lozan’da Osmanlı Devleti tasfiye edilip yeni bir devlet kurulduğunda kurucularının iki temel hedefi vardı: 1- Batılı tarzda bir ulus-devlet kurmak. 2- Bunun gereği olarak bir ulus meydana getirmek.

İlk hedef kolaydı, hatta fiilen başlamıştı. Saltanat ve Hilafetin ilgası, Cumhuriyet’in ilanı ve bir anayasa ile kurumların teşekkülü meseleyi halletmişti. İkinci hedef olan “toplumu dönüştürme” ise hiç kolay olmayacaktı. Yüzyıllar içinde oluşan değerleri, hayat tarzını yasal düzenlemelerle değiştirmek öyle basit değildi.

Bu nedenle bir yandan toplumun bir kesiminin desteğini almak, böylece diğer kesimini yönlendirmek gerekiyordu. Bunun uzun vadede çaresi elbette eğitimi kullanmaktı. Kısa vadede ise toplum üzerinde yönlendirici algı operasyonları yapmak gerekecekti. “Onlar” için toplumsal değişimin önündeki en büyük engel İslamiyetin kendisiydi. Bu gerçeği ve hedefi Hâkimiyet-i Milliye şöyle duyuruyordu:

“Gazi’nin, memleketi tahtına fedâ ederek memleketin düşmanları arasında yer alan Sultanı hal’ ve sultanlığı ilga etmekte isticlal (acele) edişi kolayca anlaşılır. Fakat aynı zamanda siyasî ve dinî reis olan Sultan, ruhanî iktidarını muhafaza ediyordu. Gazi’yi tanıyanlar için bu vaziyetin muvakkat olduğu ve yalnız halifelik değil, İslâmlık meselesini de halledeceği günün geleceği şüphesizdi. Bu mesele, hakikatte, en mühim mesele idi. Türkiye yenileşmesinin temel taşıydı...”

Metinde hedef kesin olarak belirlenmiş “İslamlık meselesini de halledeceği günün geleceği şüphesizdi. Bu mesele, hakikatte, en mühim mesele idi. Türkiye yenileşmesinin temel taşıydı.” Hedeflenen toplumsal dönüşümün önündeki engelin “din ve dinî değerler” olduğu toplumun şuuraltına zerk ediliyordu. Din “onlar” için kırsalda da engeldi: “Köy imamı oldukça, Kemalizm yerleşemez. Bunun için eğitimciler gönderilmeli, köy muhtarı ve ihtiyar heyeti ile işbirliği içinde olmalıdır.”

“Taassup yılı”

Cumhuriyet’in kuruluşundan hemen sonra toplumu dönüştürme projesi kapsamında yasal düzenlemeler arka arkaya geldi. 3 Mart 1924’te İslam dünyasının siyasî ve dinî birliğinin sembolü olan Hilafetin ilgası, Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun çıkarılması, Şer’iye ve Evkaf Vekâleti’nin ilgası birbirini takip etti. Bu süreçte medyada “irtica edebiyatı” yükselecekti. 28 Şubat günlerini hatırlayın, çok tanıdık geliyor değil mi?

Din adamlarının, tasavvuf ve tarikat erbabının aşağılandığını, dinî değerlerin yozlaştırılarak adeta nefret tohumları eken bir dille medyada servis edildiğini görüyoruz. O günlerde Akbaba dergisinde çıkan karikatür(1) yönetimin dine ve din adamlarına karşı tavır ve duygularını ifade etmesi açısından yeterlidir:

“1 Mart nutkundan sonra kurtulduğumuz baş belalarından -şimdiye kadar Türkiye’nin başına sarılan taassup yılı.”

Saltanatın kaldırılması ve hanedanın sürgüne gönderilmesi Anadolu insanında bir burukluk meydana getirmişti. Bunun saltanatın lağvı ve Cumhuriyet rejiminin tesisıyla ilgisi yoktu. Asıl sebep, hanedanın maruz kaldığı muameleydi.

II. Meşrutiyet’ten beri parlamenter sisteme yabancı değildi halk. Ankara’daki meclis ve hükümeti meşru yönetim olarak kabullenmişlerdi. Ancak hilafetin ilgası bu yeni yönetimin “din karşıtı olarak algılanmasına” yol açıyordu. Anadolu’nun her tarafında bir hoşnutsuzluk ve tepki oluştu. Mesele “dine saldırı, dini yok etme” olarak görüldü.

Artık camide, kahvede, evlerde, sokaklarda herkesin gündemindeydi konu. Öfkeli halkın muhatabı din adamları ve kanaat önderleriydi. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da -tekkelerin yaygın oluşu, şeyh ailelerinin çokluğu ve halk üzerindeki etkinlikleri

sebebiyle- daha sert reaksiyonlarla karşılanmıştı. Halk dinî önderlere baskı yaparak bir an evvel harekete geçmelerini istiyordu.

Şeyh Said İsyanı bu ortamda patlak verdi. Hükümet sert askerî tedbirlerle isyanı bastırırken, İstiklâl Mahkemeleri eliyle bütün muhalefeti (Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Gazi Paşa'ya muhalif siyasal aktörler, Millî Mücadelenin A kadrosu ve halk üzerinde etkili dinî liderleri) tasfiye etti. Hükümet nezdinde Şeyh Said meselesi, tarikat ve tasavvuf çevrelerinin karalanması için bir fırsata dönüştürüldü. Ayrıca basın üzerinden bunların gayri meşruluğu algısı dayatıldı.

İki gazetede kullanılan resimler ve dil her şeyi özetliyor.

29 Haziran 1925 tarihli Cumhuriyet'in manşeti Şeyh Said ve arkadaşlarının idamını şu ifade ile veriyordu: "Mel'un Şeyhler." Resimli Gazete'nin(2) 6 Haziran 1341 (1925) tarihli kapağındaki karikatürün başlığı şöyleydi: "Millete Hücum Ederken Başları Ezilen Cehl ve İhtiras Yılanları".

1908-22 arası bir cihan imparatorluğunun tasfiye sürecidir. Bu süreçte toprak ve 2,5 milyonu asker 5 milyon insan kaybettik. Cumhuriyet kurulduğunda nüfusumuz 14 milyon civarındaydı. Bunun 8,5 milyonu kadın ve çocuklardan oluşuyordu. Kuzey Afrika, Balkanlar, Yemen, Irak, Filistin, Sarıkamış ve Çanakkale'de hemen her ailenin bir ferdi şehit düşmüştü. Her evde 3-5 yetim vardı.

Tarih şuuru yok edildi

Bu büyük felaket milletimizin şuur altında korkunç bir travmaya yol açtı. Her şeyini 1. Dünya Harb'i'nde kaybeden Anadolu insanı Millî Mücadele'yi, "Vatan sevgisi imandandır" anlayışını pekiştiren dinî inançlarından güç alarak başarmıştı. Bunu, Mustafa Kemal Paşa Çanakkale Muharebelerini anlatırken, "Okuma bilenler ellerinde Kur'an-ı Kerim, bilmeyenler Kelime-i Şehadet getirerek yürüyorlar. Bu, Türk askerindeki ruh kuvvetini gösteren hayran olunacak ve tebrik edilecek bir örnektir. Emin olmalısınız ki Çanakkale Muharebesi'ni kazandıran, bu yüksek ruhtur" sözleriyle tarihe geçirmişti.

Hal böyleyken basın, halkın dinî değerlerinin aşağılanması kampanyasında kullandığı tahkir edici dili az görmüş olacak ki dinî düşüncenin vatan sevgisini yok ettiğini bile yazmaktan çekinmemişti.

Hakimiyet-i Milliye’de yer alan ifade bu konuda bir fikir verme açısından yeterlidir: “İslamlık, Türk vatani fikrinin inkişafına mani oluyordu”.

Bu sakat anlayış gazete sayfalarında tartışılmış, koca bir imparatorluğun Lozan’da tasfiye edilmesini perdeleyip elimizde kalan 780 bin kilometrekarelik toprak kutsanmıştır. “Ne işimiz vardı Yemen’de, ne işimiz vardı Balkanlarda veya Afrika’da?” edebiyatı Türkçülük boyasına batırılarak yeni nesillerin hafızası iğdiş edilmiş, zihinleri Edirne ile Kars arasına sıkıştırılmıştı.

Türk milletin tarih şuurunu yok etmek, “Her şey 1923’te başladı, öncesi Türk insanı için yoktur” anlayışını yerleştirmek için dönemin basın organlarında yüzlerce haber/yorum yer alıyordu. Bunların hepsini naklederek okuyucunun sinir uçlarıyla oynamak istemiyorum. Sadece Milliyet’ten bir örneği(3) alarak yorumu okuyucuya bırakıyorum.

Dönemin medyası bu kampanyayı sadece dinî liderlerin itibarsızlaştırılması, aşağılanması için yürütmez. Ayrıca bu değerlerin geniş halk kitlelerinin nazarında zayıflatılması amacını da güder. Gazetelerde sıkça yer alan “Kolonya Harammış”, “Resimli Eve Melek Girmez”, “Sinemaya Giden Cehennemde Yanacakmış” gibi başlıklarla sunulan haberlerin amacı buydu. Dahası medya dinî değerleri zayıflatmak için alaycı ve aşağılayıcı bir dil kullanmıştır. İki örnek verelim:

Fetva çıkar, niçin? / Çünkü dünya batıyor, neden? / Çünkü kaddın yaşamak tutunmuştur. Fakat dünya işte hala yerindedir. Ve el-cevapçılar batmıştır. Ferman gelir, hatt-ı hümayun okunur, sebep? / Başımıza gökten taş yağmasın diye. / Niçin yağacakmış? / Zira kaddınlar iki atlı (koçu)’ya binmeye başlamışlar.

1924-50 arasında medyada dine, dinî değerlere hakaret etmek ve aşağılamak serbestti. Hatta resmî anlayış tarafından bu tür yayınlar takdir ve memnuniyetle karşılanıyordu. İrtica ile mücadele her Türk vatandaşının görevidi ne de olsa!

Dinle ilgili objektif bir yazı/haber ise hoş karşılanmaz, ilgili medya uyarılır, gerekli cezaya çarptırılır, yazarın işine son verilir. Zaman zaman bu anlayış yazışmalarla resmîyete dökülürdü. İşte bir örnek daha!(4) Yazıda, ‘rica’ kelimesi ‘emir’ ifade etmektedir. Buna uymayan yayın organı mutlaka kapatılır, sahibi ve yazarı ise mutlaka hapisle cezalandırılırdı.

Hapishanelere tıklan dindar halk da aşağılanarak medyada servis ediliyordu. Hürriyet'te yer alan karikatür(5) nasıl bir algı yaratılmaya çalışıldığını ortaya koymaktadır (resim altı: Nurcu.. lar nur'a kavuştu).

Not: Bu yazıyı günümüzde basın özgürlüğünden, fikir ve düşünce hürriyetinden ve Cumhuriyet döneminde uygulanan laiklik anlayışından müspet mânâda mugalatalarla bahseden aydınlara(!) ithaf ediyorum.

İnkılabın Kanunu İnkılabın Mahkemesi

Yakın tarihimizin en puslu sayfalarından biri de İstiklal Mahkemeleri'dir. Sağda solda yazılanlar da maalesef bu puslu havayı dağıtamamıştır. Bugüne kadar kullanılan bakış açısıyla yüzlerce çalışma daha yapılırsa dahi puslu hava dağıtılamayacak, resim net olarak görülemeyecektir. Bunun tek sebebi, bu mahkemelerin arşiv kayıtlarının/belgelerinin ortada olmayışı; bir kısmının imha edilmesi ve bir kısmının tasnif edilmemiş olup araştırmacılara kapalı tutulması değildir. Daha birçok sebepleri var.

Başta belirttiğim sebeple beraber diğer teknik sebepler ortadan kaldırılrsa bile tüm kamuoyunun tatmin olacağı ana fotoğraf gene oluşmayacaktır. Bunun temel nedeni kamuoyunun ideolojik gözlüklerle meseleye bakmasıdır. Sarı camlı gözlükle bakanlar kendi gerekçeleriyle ana resmi sarı, mavi camlı gözlüklerle bakanlar ise mavi görmektedirler.

İstiklal Mahkemeleri'nin bugünkü anlayışımızla hukuka uygun mahkemeler olduğunu menfi ve müspet açıdan tartışmak işin doğrusu iki taraf için de abesle iştigaldir. Kararlarının adaletli veya adaletsiz olduğu hususunda tarafların anekdotlardan hareketle tezlerini ispata kalkışmaları da abesle iştigaldir. Hatta ve hatta başkan, üye ve savcılarının taşıdıkları vasıfları, etnik kimliklerini, ahlaki zaaf veya üstünlüklerini, inanç ve ilişkilerini öne çıkararak bu mahkemelere olumlu veya olumsuz notlar vermek de abesle iştigaldir.

Yeter Hocam, kısa kes artık da ne diyeceksen de mi diyorsunuz? Oraya gelelim ama önce doğru bakış zaviyesini tespit edelim.

Unutulmamalıdır ki, tarihi siyasetçiler inşa eder. Yakın tarihimizi de melekler veya ecinniler değil, aramızdan çıkan siyasetçiler inşa etti. Bu inşa işinde de siyasetçiler hedeflerine varmak için tıpkı bir mimar/usta gibi lazım olan her malzemeyi amaç ve hedefe uygun tarza getirerek kullanırlar.

Geçen yüzyılın başında birkaç yıl içinde adeta avuçlarımızın arasından kayarak giden koca bir imparatorluğu kaybettik. Beş milyon kilometrekareden çekilerek Anadolu coğrafyasına sığındık. Burada yıkılan imparatorluğun ana-evde kalan enkazından yeni bir devlet inşasına başladık.

Bu işin başını da M. Kemal Paşa ve askerler çekiyordu. Hedef bir devlete lazım olacak kurumları kurumsal ilkeler çerçevesinde inşa edip çalıştırmak değildi. Hedef bir devlet inşa etmektir.

Öncelikle Ankara'da siyasî çark kuruldu: Büyük Millet Meclisi... İkinci olarak düzenli orduya ihtiyaç vardı...

Neyse. Konumuz bu süreci değil, İstiklal Mahkemeleri'ni anlatmak. Teknik bilgileri başka arkadaşlara bırakarak bu mahkemelelerin kuruluş ve işleyişindeki felsefi temele dikkat çekmek istiyorum.

Önce şu soruya cevap arayalım: Bu mahkemelere neden ihtiyaç duyuldu?

Geçen yüzyılın başında Balkanlardan, Kuzey Afrika'dan ve Ortadoğu'nun çeşitli cephelerinden çekilmiş, Anadolu'ya sığınmış bir

SEN MİSİN MEÇHUL ASKER ANITI DİYEN

Okuyucuya bir fikir vermesi açısından meşhur komünist Zekeriya Sertel'in başına gelen olaya değinelim:

Zekeriya Sertel o dönemde Resimli Ay adlı dergi/gazeteyi çıkarır. 1. Dünya Savaşı'nda ve Milli Mücadele'de bu topraklar için hayatını kaybetmiş onbinlerce Mehmetçiğin aziz hatırasına hürmeten "Meçhul Asker Anıtı" adlı yazıyı kaleme alır.

Hemen "niyet okuma" yapılır. Kılıç Ali Akşam gazetesinde şunları yazar: "...Ordunun ve halkın savaşılabilesi için, ancak kudretli ve kabiliyetli bir komutana sahip olmasıyla kabildir... Meçhul Asker fikrini ortaya atıp başkomutanın önemini azaltmaya çalışmak, bir nankörlük olur!.."

Mesaj alınır; bu nankör derhal derdest edilip Ankara'ya götürülür. İdamını beklerken, mürteci olmadığı göz önüne alınarak üç yıl hapse mahkum edilir. Bu kıyaktan hem kendisi, hem ailesi son derece memnun kalır. Şükranlarını arz ederler. Üç yıl Sinop'ta yatar ve kelleyi kurtarmanın mutluluğuyla evine döner!..

vaziyetteydik. Bir yandan Yunan işgali Ege’de adım adım ilerlerken, biz de düzenli ordu teşekkülü için çalışıyorduk. 10 yılı aşkın bir süredir savaşırlardan bıkmış olan Anadolu insanının psikolojisi bozulmuş, bıkkınlık ve ümitsizlik içerisindeydi. Ordudan firarların, bozgunculuk ve casusluk suçlarının ardı arkası kesilmiyordu.

Ankara Meclisi bunların önüne geçmek için 29 Nisan 1920’de Hıyanet-i Vataniye Kanunu’nu çıkarmıştı. Kanun yetersiz görülmüş olacak ki, dört ay sonra Tevfik Rüşti (Aras) İhtilal Mahkemeleri’nin kurulması için meclise bir önerge verdi. 2 Eylül 1920’de “Fırar Cerâimini İrtikâb Edenler Hakkında Kanun Tasarısı” Milli Savunma Komisyonu’na incelenip son şekli verildikten sonra 18 Eylül’de kabul edildi.

Neden kuruldu?

İşte İstiklal Mahkemeleri bu kanunla kurulmuş oldu. Kanunun başlığında geçen “askerlikten firar suçunu işleyenler” ifadesinden anlaşılacağı gibi bu mahkemeler tamamen askerlikten kaçanlar, Milli Mücadele hareketi aleyhinde bozgunculuk çıkaranlar ve düşman lehine askerî casuslukta bulunanları cezalandırmak ve bu suçların işlenmesini engellemek düşüncesiyle kurulmuştu.

Bu noktada akla hemen şu soru gelir: Memlekette mahkemeler, askerler için de Divan-ı Harb denilen kurum yok muydu ki, İstiklal Mahkemeleri’ne ihtiyaç duyuldu?

Bu sorunun cevabı şudur: Vardı ama bu mahkemeler kanun ve kurallara göre işlerdi. Hukukî alt yapıları vardı. Savcı, deliller, dosyalar, savunmalar, temyizler... Aylarca ve yıllarca süren davalar... Bir de sonunda çıkan beraat kararları...

Bu mahkemelerle yoldaki haşereleri temizlemeye kalkarsanız ölme eşiğim ölme, bahar gelecek, yonca olacak ki yiyessin... Yoncanın olacağının da garantisi yok!.. Halbuki bu iş hızlı ve kesin netice alınacak şekilde yapılmalıydı. Mevcut kanun ve yasalarla bu iş olmazdı. Hal böyle olunca hakimlere ve hukuka da ihtiyaç yoktu. Mahkeme üyelerini Meclis milletvekillerinden seçecek, kararları kesin olacak ve temyiz hakkı olmayacak.

Nitekim öyle de oldu. Bazı mahkemeler yarım saat içinde bitirilir ve sanıklar mahkemenin kapısı önünde asılırlardı.

İstiklal Mahkemeleri’nin askerî suçlarla ilgili tasarruf ve icraatları herhangi bir rahatsızlık doğurmadı. Nihayet köylünün gariban

çocuklarıydı asılanlar, suçları askerden firar etmekte... Asıldıklarında da arkasını arayan kimse çıkmıyordu. Kısaca onlar askeri alanda Divan-ı Harb'in hızlandırılmış şekliydı, denilebilir.

Ancak iş siyasî alana gelince durum değişti. Mustafa Kemal Paşa kafasındaki hedefleri gerçekleştirmek için bu mahkemelerin ne kadar önemli bir silah olduğunu, rakiplerini tasfiyede hukukî meşruiyet kılıfı rolü oynayacağını çok iyi biliyordu. Bütün hadise mahkemeye üye seçerken istenilen kıratta adamları seçti. Bu da Mustafa Kemal Paşa için son derece kolaydı. Milletvekillerinin tamamı atama yoluyla gelmişlerdi. Hükümet üyelerini (Bakanlar Kurulu) ve Başkanını da M. Kemal Paşa kendisi atıyordu.

Siyasî rakipleri çoğunlukla eski silah arkadaşlarıydı. Dünya görüşleri de aynıydı. Ama hepsi Fevzi Paşa ve İsmet Paşa gibi kendisine kayıtsız şartsız bağlı değillerdi. Çoğu İttihatçı gelenekten geliyordu; siyasî ve ideolojik fikirlere sahiptiler. M. Kemal Paşa bunlarla hedeflediği devrimleri kısa sürede gerçekleştiremeyeceğinin farkındaydı. İyi insanlardı ancak yetki paylaşımı iddiasında bulunacaklar, bazı şeyleri sorgulayacaklardı; kısaca her an tekere çomak sokabilirlerdi. Bir diğer konu da toplumsal dinamikler ve kanaat önderleriydi. Onlar da bu devrimlerden pek hoşnut olmayacaklardı... İşte bu engellerden kurtulmak için İstiklal Mahkemeleri önemli bir araç ve meşruiyet kılıfı olacaktı.

Bu nedenle mahkemede hukuk, kural, ilke, delil, savunma, avukat, itiraz, temyiz yoktu. Mahkeme heyetinin kanaati kesindi. Meclis adına hüküm veriyordu, verdiği hüküm yürürlükteki yasa ve kanunlara uymak zorunda değildi, hatta üstündeydi. Nitekim M. Kemal Paşa 16 Ocak 1923'te İzmir'de basın mensuplarıyla yaptığı toplantıda işaret fişğini fırlatmıştı: "İnkılâbın kanunu, mevcut kanunun üstündedir!" Yani mahkemenin kararı Anayasanın üstündedir!

Siyasette merhamet yoktur!

Bu anlayışa karşı olan; hele hak, hukuk, adalet kavramlarıyla mahkemeyi gizli kapaklı yerlerde fısıltı halinde tenkit edenler, bu mahkemeleri İtalyanların faşist, Rusların Çeka mahkemeleriyle kıyas eden "münafikun" taifesine de devletin resmî gazetesi vasıtasıyla hak ettikleri cevaplar veriliyordu tabii:

"...Muterizler (muhalifler) Takrir-i Sükûn Kanunu'nu tedhiş-den (şiddet) başka bir ifadesi olmayan bir teşebbüs ve İstiklal Mah-

kemeleri'nin yeniden faaliyete geçmesini de adaletin ihmal edildiği mahiyetinde gösteriyorlar. Halbuki memlekette adaletin, asayiş ve huzurun sağlanmasında bu iki kuvvetin ne büyük rol oynadığı meydandadır. Yakın bir geçmişte büyük buhran geçiren İtalya'nın bugün takip ettiği idare prensiplerine (Faşizme) değil de, eski prensiplerine (demokratik usullere) sadık kalsaydı müthiş bir anarşi içinde boğulacağını en müfrit nazariyatçılar (teorisyenler) bile itiraf ediyorlar. Unutmayınız ki, siyasette merhamet yoktur. Kuvvet ve menfaat vardır. Ve nihayet kuvvetin celb edeceği hürmet ve muhabbet vardır" (Hakimiyet-i Milliye, 29 Ekim 1925).

Bu, M. Kemal Paşa ve kurduğu sistemin resmî görüşüdür. Mesaj nettir: Unutmayınız ki, siyasette merhamet yoktur! Kuvvet ve menfaat vardır. Ve nihayetinde kuvvetin celb edeceği hürmet ve muhabbet vardır!..

Son cümle'nin tercümesi: Ey muhalifler, teslim olun, kayıtsız şartsız itaat edin, karşılığında sevgimiz vardır.

Mahkemenin yetki sınırı da yoktu. Yetki alanı belirsizdi. Bu satıh tüm Türkiye topraklarıydı ve akla gelebilecek her konuyu kapsıyordu. O anda akıllarına ne gelirse, gözlerinin önünde ne belirirse; hukuk-kanun, mevzuat zaten yok da, akıl süzgecinden geçirmeden hemen üstüne atarlardı.

Okuyucuya fikir versin diye Kılıç Ali'nin hatıralarından bir pasaj aktaralım:

Kılıç Ali mahkeme üyesi arkadaşı İhsan Bey'le Karaoğlan Çarşısı'nda Taşhan'a yaklaştıklarında cepheye sevk edilen bir asker kafilesine rastlarlar. Üstleri başları perişan, fakir-fukaranın çoğu bitkin ve hasta çocuklarından oluşan kabile onları hüzünlendirir. Akşam mahkemeden çıkarak evlerine giderken fırka (tümen) kumandanlarından Miralay Hulusi Bey'in evinin önünde üstü başı düzgün bir askerin odun kırdığını görürler. Bu manzara karşısında canları sıkılır ve gerisin geri mahkemeye dönerler. Merkez Kumandanı Şevki Bey (Paşa)'den Fırka Kumandanı Hulusi Bey'in derhal tevkif edilerek mahkemeye celp edilmesini resmî yazıyla talep ederler. Mahkeme heyeti Miralay Hulusi Bey'i beklerken, Merkez Kumandanı Şevki Bey telefon eder ve Müdafaa-yı Milliye (Milli Savunma Bakanlığı) Müsteşarı Kazım Bey'in bunu engellediğini söyler. Bunun üzerine heyet hemen Müsteşarın da tutuklanarak mahkemeye sevk edilmesini Merkez Kumandanlığı'ndan resmî yazıyla talep

eder. Merkez Kumandanı Şevki Paşa durumun vehameti karşısında konuyu hemen Gazi Paşa'ya intikal ettirir. Gazi Paşa heyeti çağırır, bu sefer kararlarını geri almaları ricasında bulunur. Karar hemen geri alınır. Bunun üzerine Gazi Paşa onlara birer imzalı fotoğrafını hediye ederek gönüllerini alır (s.100-102).

Olaya bakar mısınız? İster gülün, ister ağlayın... Olayın kome-di yönünü tartışmayacağım. Sadece İstiklal Mahkemesi denilince onun sembol ismi Kılıç Ali bu olayla şunu faş etmiş oluyor:

Mustafa Kemal Paşa ne derse o!

Bu mahkeme kanun, yasa, hukuk vb. ilkelerle çalışmaz! Bütün emirleri M. Kemal Paşa'dan alır ve uygular!

Nitekim İzmir Suikasti bahanesiyle Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın lider kadrosu (milletvekilleri) bu mahkemenin isteğiyle Ankara'da tutuklanır. Aralarında partinin Genel Başkanı Kazım Karabekir de vardır. Başbakan İsmet İnönü, Emniyet Müdürü'nü arar ve Kazım Paşa'yı serbest bırakır. Mahkeme heyeti bunu du-yar duymaz İnönü'nün de tutuklanması için Ankara'ya telgraf çe-ker. M. Kemal Paşa olayı duyar, İnönü'yü İzmir'e çağırır. Onu ikna eder ve mahkemenin kararını geri aldırır.

Yani Mustafa Kemal Paşa ne derse o!

Mahkemenin kanun, tüzük, ilke gibi şeylerle işi yoktur, dedik. Her konu ilgi alanına girerdi. (Mesela bir Keskin Hastahanesi işi vardır ki, anlatılsa tadından yenmez!) Delil melil önemli değil, istedikleri zaman "niyet okuma" esas alınarak da hüküm verilir.

İstiklal Mahkemeleri'ni hukuk, adalet, kanun açısından menfi/müspet diye değerlendirmek başta dediğim gibi abesle iştigaldir. Bu mahkemelerin fonksiyonel etkisinin ne olduğunu açıklamayı bir yabancıya havale ederek yazımıza son verelim:

"1925'te Kürt isyanının bastırılmasından, 1926'da Liberaller (Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası) ile Jön Türk bakiyelerinin temizlenmesinden sonra Türkiye totaliter bir devlet oldu. Bütün kuvvet Mustafa Kemal'in elinde toplandı. Üç yardımcı unsurdan (İnönü, CHP, Fevzi Paşa) istifade ederek memleketi diktatörlükle yönetti (Philip M. Price, Türkiye Tarihi, Çev. S. Atalay, İst., 1979, s. 184'ten aktaran: S. Kocabaş, T.C. Devleti Tarihi 3, Atatürk Dönemi, İst., 2007, s. 310).

İstiklal Mahkemeleri'nin işlevine 1927'de son verildi. Zira kul-

lanılacak alan kalmamıştı, ihtiyaç yoktu, her yer sütlimandı çünkü. Uykuya yatırıldı. İhtiyaç halinde derhal uyandırılabilirdi.

Mahkemeler Demokrat Partililerin de korkusu rüyasıydı. Nihayet ortam uygun olduğu anda 4 Mayıs 1949'da Meclis'e verdikleri bir teklifle İstiklal Mahkemeleri bütün günah ve sevabıyla tarihin tozlu raflarına havale edilmiş oldu.

“Petrolü Lozan’da Konuşmalıyım, Sonra Baş Başa Hallederiz”

Batı, Sanayi Devrimi’nden sonra hayal bile edemediği bir zenginliği yakalamıştı. Avrupa’nın her şehrinde yükselen onlarca fabrika bacası, dünyanın dört bir yanındaki sömürgelerden gasp edilen, devşirilen hammaddeleri işliyordu. Bunların birçok ülkeye satılması ise Batı’nın hem emperyal iştahını kabartıyor, hem de zenginliğini artırıyordu.

Bu güç, zenginlik ve refahın devamı için tek bir şeye ihtiyaçları vardı: Enerji! Avrupa’nın kömür rezervleri yetersizdi; Afrika’dan getirilen kömürün ise astarı yüzünden pahalıydı. Hem maliyeti yüksekti, hem de kalitesi çok iyi değildi. Petrolün gün yüzüne çıkması ile Batı gözünü Osmanlı coğrafyasına dikecekti. Sanayi Devrimi’ni ıskalamış, teknolojik gelişmelerin dünyayı nasıl şekillendireceğini algılayamamış, ekonomisi zayıflamış ve yaklaşık 5 milyon kilometrekarelik toprağı hâlâ elinde tutan bir imparatorluk vardı karşılarında. Karar verildi: İmparatorluk tasfiye edilmeli ve bu coğrafyadaki enerji mutlaka Avrupa’ya getirilmeliydi.

Tarım toplumundan sanayi toplumuna evrilen Avrupa, 1815 yılında Düvel-i Muazzama tabir edilen (Avusturya-Macaristan, Almanya, Rusya, İngiltere, Fransa ve İtalya) korsanlar tarafından yeniden dizayn edildi ve Osmanlı Devleti’nin istikbaldeki kaderi burada çizildi. Osmanlı Hilafeti tespihin imamesine; eyaletleri de tespih tanelerine benziyordu. İmame koparılırsa tespih taneleri dağıtılacaktı.

1. Dünya Savaşı öncesindeki süreç pastanın nasıl bölüşüleceğinin tartışıldığı dönemdir. Nihayet korsanlar paylaşımında anlaşamayınca kavgaya tutuştular. 1. Dünya Savaşı'nın ana sebebi budur. Tarih kitaplarında ileri sürülen birçok sebep, tali bahanelerdir.

1. Dünya Savaşı'nın muhtelif cephelerini bir yana bırakalım, Musul petrollerine dönelim. İngiltere'nin Musul ve bölgeye iştahı kabarıırken önce Basra Körfezi'nde ayağını basacağı bir zemine ihtiyacı vardı. Ticari faaliyetlerini güvenli bir şekilde yürütebilmesi için Kuveyt coğrafyası üzerindeki hak ve yetkilerinin pekiştirilmesini istedi. 31 Mart Olayı'nın baş aktörü Mahmud Şevket Paşa tepkilere rağmen Meclis kararı aldirmeden “çorak bir çöl, hiçbir işe yaramayan bir arazi parçası için koca İngiltere ile dostluğu bozmamanın âlemi var mı?” düşüncesiyle Kuveyt'i babasının malı gibi İngiltere'ye tapu etmişti (29 Temmuz 1913).

İngiltere artık bölgede ayağını sağlamlaştırmış, uygun fırsatı beklemeye başlamıştı. Osmanlı ise kendi derdine düşmüştü. Yemen, Sarıkamış, Çanakkale arka arkaya patlak verince İngilizlerin beklediği an geldi. 20 Kasım 1914'te birlikleriyle Basra'ya girdiler. Kûtu'l-Amâre'yi ele geçirdilerse de 22-23 Kasım 1915'te Selman-ı Pak'ta ilk darbeyi yediler. 29 Nisan 1916'da ise yine Kûtu'l-Amâre'de tarihlerinin en acı yenilgisiyle karşılaşacaklardı. Bütün subay kadrosuyla kayıtsız şartsız teslim oldular. Ancak İran üzerinden gelen Rusları durdurmak için Osmanlı Devleti bazı askerî birliklerini bu coğrafyaya kaydırınca İngilizler fırsatı kaçırmadılar. 1917 Mart'ında Bağdat'a, Mayıs'ında da Kerkük'e girdiler.

30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandı. Tesadüfe bakın ki, bir gün sonra İngiliz ordusu Musul'a girdi! İşgalin meşruiyet dayanağı Mondros'un 7. maddesi, gerekçe ise buradaki Osmanlı yöneticilerinin başta Hristiyan halk olmak üzere Kürt'e ve Arap'a zulmetmesiydi(!) İngiliz General Marshall, Türk birliklerinin derhal Musul'u terk etmeleri hususunda tehditler savurdu. İngiliz Büyükelçiliği'nin baskı ve tehditleriyle İstanbul'dan Musul'u tamamen tahliye emri birliklerimize ulaştı. 15 Kasım günü Musul'u terk ettik.

İngilizler Musul'u ele geçirmiş olsalar da, bölgede tam bir hâkimiyet sağlayamadılar. Şeyh Mahmud, Seyyid Taha ve Kral Faysal arasında dengeler kurmakta zorlanıyorlardı. Bu arada Türk Genelkurmayı da Musul'dan tamamen vazgeçmemişti. Nitekim Millî

Mücadele döneminde dahi Özdemiş Bey komutasında bazı askerî teşebbüslerde bulunulduysa da bir netice alınamadı. Konu Millî Mücadele sonrasına bırakıldı.

İngilizler Musul'u bir oldubittiye getirmek istiyorlardı. Niyetleri idareyi Faysal yönetimindeki Irak'a bırakmaktı. Bunu uluslararası meşruiyet kılıfına uydurmak için de bölge halkının onayını almayı amaçladılar. Başta Türkmenler, Kürtler ve Arap Şiiler tepki gösterdiyse de İngilizler fiili duruma uygun olarak Musul'u Irak yönetimine bağladılar. Ankara Hükümeti konuyu diplomasi yoluyla çözmek istedi. İsmet Paşa iki sefer Lord Curzon'la görüştü, ancak bir netice alamadı ve konunun Lozan'da görüşülmesi kararlaştırıldı.

23 Ocak 1923 günü başlayan görüşmelerde İsmet Paşa önce Musul'un tarihçesinden bahsederek, bölgenin Selçuklular döneminden (11. yüzyıl) itibaren Türk hâkimiyetinde olduğunu vurguladı. Hatta Musul'dan Bağdat'a kadar uzanan vadinin 1000 yılı aşkın süredir "Vadi-i Tatar" adıyla anıldığını, Musul'un Türkiye açısından bir petrol meselesi değil, vatanın bir parçası olduğunu, bölge halkının gelecekteki kaderinin kendilerine sorulması (plebisit) gerektiğini söyleyerek demografik dağılımın rakamlarını verdi:

Musul Vilayeti'nin toplam nüfusu: 503 bin (göçebeler hariç),

Kürt: 260.830

Türk: 146.960

Arap: 43.210

Yezidî Kürt: 18 bin

Gayrimüslim (Nasturî, Keldanî, Yakubî, Ermeni vs.): 31 bin

Göçebe Müslüman aşiretler (Kürt, Türk, Arap): 170 bin

Bu nüfus sayımını Osmanlı Devleti 1. Dünya Savaşı'ndan önce, bölgeden ne kadar asker toplayabileceğini tespit etmek için yaptırmış; bu sebeple sadece erkek nüfus göz önüne alınmıştı. Son derece sağlıklı bir sayıydı. Oldukça uzun bir konuşma yapan İsmet Paşa Musul'un etnik, siyasî, tarihî, coğrafî, dinî, askerî ve ekonomik gerekçelerle Irak'a bırakılamayacağını; taşıyla toprağıyla bu şehrin Türklerin ve Kürtlerin ortak vatanı olduğunu ispata çalıştı. Lord Curzon bıyık altından gülererek, boşuna nefes tükettiği düşüncesiyle dinlemişti onu. Sonra sazı eline alarak şunları söyledi:

"Sayın İsmet Paşa, biz sizi yendik ve sizi işgal etmiş olduğunuz bu coğrafyadan kovduk. San Remo Konferansı'nda müttefik devletler bu bölgenin mandater yönetimini bize verdiler (1920). Sevr'de

de bunu teyit ettiler. Sizin nüfus sayımınız sağlıklı değil, 1921'de subaylarımıza (iki-üç subaya) yaptırdık.

Vilayetin toplam nüfusu 750 bin-800 bin arasındır:

Arap: 186 bin

Kürt: 455 bin

Türkmen: 66 bin

Hristiyan: 62 bin

Yahudi: 17 bin

Görüldüğü gibi Musul'da hiç Türk yoktur. Bu 66 bin kişi Türk-mendir. Konuştukları Türkçeye bak, İstanbul Türkçesiyle aynı mı? Kürtlere gelince, onlar Turanî ırktan değil, İranîdirler.”

İsmet Paşa, “Kürtlerin Turanî ırktan olduğunu siz ilim âlemi-ne kabul ettirdiniz; Encyclopedia Britannica'da siz yazıyorsunuz” diyecek oldu. Ama Curzon, “Sayın İnönü, Encyclopedia Britannica'yı yazanlar bu işlerden anlamazlar, ama ben anlarım” anlamında bir parmak işaretiyle Paşa'nın kursağında bırakmıştı söyleyeceklerini. “Dilleri Farsçaya yakın, kılık-kıyafetleri, örf ve adetleri farklı. Ekmeğe bazı Türkmenler de ‘nan’ diyor. Bu, aynı ırktan geldiğinizi göstermeye yetmez. Buna bizde plagiarism derler. Sayın Paşam, anlamadınız mı? Sizin dille de söyleyeyim: intihal!”

Curzon Türklerin yüzyıllardır bölgede işgalci olduklarını, yerli halklara zulmettiklerini sırta sırta anlattı.

Emperyalizmin kanlı çarkı

Lord Curzon konuşmasının sonunda bu işin burada halledilemeyeceğini, konuyu Milletler Cemiyeti'ne götürmek gerektiğini vurgular ve Milletler Cemiyeti kararına itiraz ederse Türkiye'nin başına gelecekleri ses tonu ve satır arası mesajlarla hissettirir.

Konuşmasını bitirdikten sonra İsmet Paşa'nın (duymayan) kulağına eğilir ve şunları söyler: “Herkesin huzurunda bu konuyu tartışmayalım. Sonra biz iki ülke baş başa görüşür, kendi aramızda hallederiz.” Paşa da sağır kulağıyla nasıl duyduysa, mağlubiyetten kurtulup beraberliği yakaladığı için sevinmiş olmalı!

Lozan imzalandıktan sonra her şeyi unuttuk, içeriye döndük. Bir bakkal dükkânı işleten iki ortaklı bir limited şirket bile iki-üç yılda ancak tasfiye edilirken, koca imparatorluğun tasfiyesini birkaç ayda sonlandırdık. Çünkü yapacak acil işlerimiz vardı. Yeni devlet kuracak, devrimler yapacaktık! Kim uğraşırdı 5 milyon kilo-

metrekarelik coğrafyanın tasfiyesiyle! Anadolu neyimize yetmiyordu? Tavsiyeye uyacaktık: Akıllı olacak, geri kalan 10 küsur milyon nüfusun karnını doyurmaya çalışacaktık.

İngilizler sözünde durdu. Heyetler İstanbul Haliç'te toplandı (19 Mayıs 1924). Bu sefer heyete Fethi (Okyar) Bey başkanlık ediyordu. İngilizlere Musul'u bize bırakmalarını, kendilerine petrolden pay vermeyi teklif ettik. İngiltere heyetinin başkanı Mr. Cokes'in teklifi heyetimizin aklını başından aldı: "Hayır, Musul Irak'ta kalacak. Hakkari'yi de Nasturilere vereceksiniz!" Durum Lozan'dan da kötüydü. İşin doğrusu, bütün Doğu Anadolu'yu Nasturilere vermeyi teklif etseydik, İngilizler yine anlaşılmaya yanaşmayacaklardı. Bütün planları konuyu Cemiyet-i Akvam'a (Milletler Cemiyeti) taşımaktı. Nitekim 5 Haziran'da toplantı sona erdi. 7 Haziran'da da Hakkari civarında Nasturi isyanı başladı.

Nihayet konu İngiltere tarafından kurulan ve tamamen kendi hâkimiyetinde bulunan Milletler Cemiyeti'ne götürüldü. 20 Eylül 1924'te onların tezi kabul edildi. Kararın altına da "Türkiye karşı faturasını öder" tehdidi not olarak düşüldü. 5 Haziran 1926 tarihinde İngiltere ve Irak'la yapılan Ankara Antlaşması ile bugünkü sınırlarımız tespit edildi. Bu antlaşmanın yukarıdaki başlıkla ilgili maddesi şöyle düzenlenmiştir:

"Madde 14: Her iki memleket arasında menafi-i müştereke sahasını tevsi etmek maksadıyla Irak Hükümeti işbu muahedenin mevki-i meriyete vaz'ı tarihinden 25 sene müddetle bervech-i zir alacağı aidatın % 10'unu Türkiye Hükümeti'ne tesviye edecektir."

Türkiye'nin daha sonra 500 bin Sterlin karşılığında bu hakkından feragat ettiği söylenmektedir. Ancak bunu doğrulayacak resmî bir belgeye rastlayamadık bugüne kadar. Bu para kasamıza girmese de, 1986 yılına kadar bütçe gelir cetvelinde gösterilmeye devam etmiştir. Turgut Özal, iyi ilişkiler babında bu kâğıt üzerindeki anlamsız işleme de son vermiştir.

Sözün özü, Musul ve Musul petrolleri üzerinde çok şey yazıldı, çizildi: "Askerî harekât yapsaydık alırdık", "500 bin sterline satıldı" iddiaları ve meclisteki tartışmalar... Şu an hiçbir sözün kıymet-i harbiyesi yok!

Dersim'den Tunç Eli'ne Tek Parti'nin Katliam Harekâtı

Dersim kelimesini ilkin 7 yaşında, ilkokul 1'e giderken duymuştum. Elazığ'ın Kesrik (Kızılay) Mahallesi'nde oturduğumuz ev Kor-general Abdullah Alpdoğan'ın eviydi. Kendisi vefat etmişti ama kız kardeşi ev sahibemizdi. Dersim isyanını bastıran kahraman generalin kız kardeşi olmanın gururuyla yürürdü yolda.

Gakkoşlar ezelden beri askerleri çok sevdikleri için bu generali de çok severlerdi. İzzetpaşa, Rüstempaşa gibi "Paşalı" mahallelere bir de Abdullahpaşa'yı eklediler. Alevileri de çok severler. Elazığ'da hiçbir zaman Alevi-Sünni çatışması ve gerginliği olmadı. Maraş, Çorum, Sivas gibi olaylar da yaşanmadı. İki taraf da buna fırsat vermedi.

Babam Aksaray Mahallesi'nde imamken en iyi dostlarından biri Seyid Ali idi. Komşuyduk; çocukları ve torunlarıyla bir arada büyüdük. Dersim'de yaşananlara bu nedenle çocukluğumdan beri ilgi duydum. Her konuşanı dinledim, her yazılanı okudum.

AK Parti'nin iktidara gelişine kadar Dersim siyasî anlamda hiç gündeme gelmedi. Demokratik açılım programlarıyla birlikte bu konu da AK Parti'nin siyasî duruş çizgisinden beklenmeyecek derecede ve açıklıkta dile getirildi. Başbakan devlet adına özür diledi. Hükümet Alevilerin sıkıntılarını gidermek için bir dizi çalıştay düzenledi.

Gelin görün ki, gündeme gelmesi ve Alevi sorunlarına çözüm bulunması için yapılan çalışmalardan en fazla CHP ve Alevi sivil toplum kuruluşlarının yöneticileri rahatsız oldu. Tek tük ve cılızca da olsa bazı Alevi STK'larının yöneticilerinden destek geldi ama sesi gür çıkan muhalif STK'ların çoğu süreci sabote etmeye varan olumsuz bir tavır takındılar. Hatta Alevi problemlerinin çözülmesine di-

rekt karşı çıkamadıkları için akla mantığa uymayan, kamuoyunu tahrik eden açıklamalarda da bulundular. Örneğin Aleviler için bir şeyler isteyeceklerine, Diyanet İşleri Başkanlığı ve ortaöğretimden din dersleri kaldırılсын gibi Sünni kesimi tahrik edecek istekler ileri sürdüler. Akla ziyan bu tavırdan sonra da kamuoyuna dönerek, bakın taleplerimizi yerine getireceklerine çalıştaylar yaparak ipe un seriyor, Alevileri oy alıyorlar diyerek hükümetin bu konuyu istismar ettiğini ileri sürdüler.

Bu tavırdaki Alevi STK'larının başındakilerin hedefinde CHP'de politika yapmak var. Bu nedenle iç siyasetin ballı böreği olan bu konuyu hem ellerinden kaçırmamak, hem de CHP'de sıkıntı doğurmak için ip üzerinde maharetli bir cambaz gibi hareket etmeye çalışıyorlar.

1915 Ermeni Tehciri nasıl Diaspora Ermeni STK liderleri için siyasî ve ekonomik bir rant kaynağı ise ve bu meselenin çözülmemesi için nasıl durmadan sorunu köpürtüyorlarsa bazı Alevi STK'larının önderleri de bu psikolojiyle hareket ediyor görüntüsü çizmekte.

Velhasılıkelam, konu üzerinde yıllardır kafa yoran, araştıran, yazan çizen biri olarak diyebilirim ki, Dersim'in gündeme gelmesinden ve Alevilerin problemlerinin çözülmesinden rahatsız olan bir kesim varsa, o da Alevi STK'larının yöneticilerinin önemli bir kesimidir. Çünkü bu konu iç siyasetin ballı böreği haline dönüştü-

ÖNCE TEMİZLİK, SONRA SÜRGÜN

Harekâttan önce Dersim bölgesi hakkında hazırlatılan raporlarda şu sorunlar öne çıkarılmıştı:

- Devlete vergi vermiyorlar,
- Çapulculuk ve talan merkezli eşkıyalık hareketleri çok yaygın,
- Devlet kontrolü sağlayamamakta, kontrolü sağlamak için attığı her adımda direniş ve karşı koymayla karşılaşmaktadır...

Bu sorunların tamamına yakınına yönelik çözüm önerileri ise şunlardı:

- Askerî güç kullanılarak önce bir temizlik harekâtı yapılmalıdır,
- Arta kalanlar Batı Anadolu'nun muhtelif yerlerine birkaç ailelik gruplar halinde, özbeköz Türk olan köylere dağıtılmalı ve bölgeye geri dönmeleri önlenmelidir,
- Güvenliğin sağlanması ve devlet hakimiyetinin tesisi için gerekli askerî önlemler alınmalı, bölge halkı asimile edilerek Türkleştirilmelidir.

rülmüştür ve CHP’de siyaset yapma düşüncesinde olanlar bu rantın avuçlarının içinden kayıp gitmesine razı değillerdir. Bunu açıktan söyleyemedikleri için de suyu yokuşa sürmeye çalışmaktalar.

Alevi toplumunun bunu görmesi gerekir!

Problemin kaynağı ne?

Bu güncel sosyo-politik mülahazalardan sonra gelelim asıl konuya:

Dersim bir isyan mıydı? İsyanın bastırılması bir katliama mı dönüştürüldü? Yoksa bir dönüştürme projesinin operasyonu olarak planlandı da, kantarın topuzu mu kaçırıldı? Şimdi bu sorulara cevap arayalım.

Sorulara sağlıklı cevap verebilmek için Dersim’in tarihî coğrafyasını bilmek lazım. Sarp dağların, derin uçurumların, vahşi tabiatın hâkim olduğu bir coğrafya. Bazı yöreleri hariç, ekilip biçilecek arazi yok denecek kadar az. Tarih boyunca bu insanlar hayatta kalabilmek için fiziken güçlü olmak, kaba kuvvete dayanarak ayakta kalmak zorunda kalmışlar. Hayvancılık dışında işsiz güçsüzleri talan ve çapulculukla hayatlarını idame ettirmişler. Bugünkü hayat şartlarımızı ve düzenli devlet hayatımızı baz alarak “talan ve çapulculuk”u çok küçük düşürücü olarak algılayabilirsiniz ama o günün şartlarında böyle bakılmıyordu. Hayatın bir gerçeği idi. Bu gerçek Dersim’e ve Alevilere has da değildi. Erzurum, Van ve Hakkâri’nin dağlık kesimlerinde hayat böyleydi.

Dersim’deki sıkıntı Cumhuriyet’le de başlamadı. Burası Osmanlı’nın son dönemlerinde vergi ve eşkıyalık olayları açısından problemli bölgelerin başında geliyordu. Nitekim 1908, 1909, 1911, 1914 yıllarında İttihatçılar bölgede hatırı sayılır bir şiddet uygulayıp kan döktüler. Kısaca devlet bölgenin sorunlarını hiç masaya yatırmadı. Sorunlardan kaynaklanan gayrikanunî yapılanmayı, başkaldırmayı “asayiş sorunu” olarak ele aldı ve askeri operasyonlar düzenleyerek bastırmayı yeğledi.

Osmanlı Devleti sona ermiş, Cumhuriyet kurulmuştu. Yeni devlet gerçekten çok zor şartlarla hayata tutunmaya çalışıyordu. Anadolu insanı yiyecek ekmek bulamıyordu. Buğdaylık tohumu yoktu, çift sürecek öküzü de... Arpa, çavdar, yulafla ayakta durmaya çalışıyordu. Her köyde 3-5 öküz ya var ya yoktu. Her tarlada karasabanın bir boyunduruğunda bir öküz veya eşek varsa, diğerinde mutlaka insan

vardı. Beslenme için yeterli gıda ve temizlik maddelerinin yokluğu (köylerde sabun yoktu, kül ve kille temizlik yapılıyordu) salgın hastalıklara davetiye çıkarıyordu. Kısaca Anadolu halkı, Afrikalıların çoğundan daha kötü durumdaydı.

İşte bu ahval ve şerâit içerisinde devlet “ceberrut bir şahin” mantığı ve tavrıyla köylünün elinde ne var ne yok, “vergi” adı altında “gasp ediyordu”. Peki ya çözüm? Çözüm iki şekilde mümkündü. Bu hayvanlarını dağlarda saklayan insanları askere almak, bir de ulaşamayan yerlere ulaşmak...

Bu nedenle Dersim'in gençleri kitleler halinde askere çağrıldı. Tabii hayvanlarını bırakıp gitmediler, asker kaçağı durumuna düştüler. Diğer yandan ulaşılması gereken yerlere ulaşabilmek için devlet, geçit vermeyen yerlerde nehirlerin üzerine köprüler inşa etmeye başladı. Tabii Dersimliler de bu köprüleri yıkıyorlardı.

İşte bütün mesele: Askerden kaçıyor, vergi kaçırıyor ve devletin inşa ettiği köprüleri yıkıyor, zaman zaman da köprüleri koruyan karakolları basıp jandarmaları öldürüyorlardı. Devletin “isyan” dediği buydu.

Halkı “terbiye” etmek

Peki bu olayları niye çıkarıyorlardı? Tek cevabı var: Elleri-nde ki ekmeği korumak için! Yani vergi vermemek (makul olana değil, gasp gibi ölçüsüz vergiye tepki duyuyorlardı), asker kaçağı durumuna düşmek, kendilerini ve mallarını korumak için ulaşımı engelle-

DAĞA KAÇIRILAN HAYVANLAR

Devlet adına vergi toplayan memurlara “tahsildar” denilirdi. Köylü Allah'tan korkmaz, jandarma ve tahsildardan korkardı. Tahsildar müsaade etmeden tarlandaki ekini biçemez, harmanda dövüp buğdayını evine koyamazsın. 70 yaşının üzerinde olanlar böyle bir dünyayı yaşadılar, milyonlarcası da hâlâ hayatta. Devlet köylünün her şeyinden vergi alıyordu. Tabii en başta hayvanlarından... Köylüde para olmadığı için de vergiyi hayvan olarak alıyordu. Tahsildar ahıra/ağıla gelir, hayvanları sayar ve devletin hakkı ne takdir edilmişse onları alırdı. Dersimli de tahsildarlar geldiğinde hayvanlarının çoğunu çocuklarına verip yalçın dağların tepelerine, ormanlık kesimlere kaçırıyor, ahırlar ve ağıllarda göstermelik bir miktar hayvan bırakıyorlardı. Tabii tahsildarlar bu numaraları yutmuyor, devlete rapor ediyorlardı. Sonuçta Dersim havalisinden yeterli vergi alınamıyordu.

mek (köprüler bu nedenle yıkılıyordu, yoksa köprü fetişizmi diye bir batıl inançları yoktu), jandarma tehlikesinden kurtulmak için karakol basıp jandarma öldürüyorlardı ki, karakollar kapansın. Kısaca suç işliyorlardı... Vicdanlı davranalım, devletin uygulamaları bu insanlara suç işletiyordu.

Tabloyu biraz daha netleştirelim: Bunlar devletin vatandaşıydı ve kanunları ihlal ederek suç işliyorlardı. Ancak buna “Devlete isyan” denilemezdi! Bunlar düşman bir halk değildi. Devleti bölüp parçalamak, “Alevi Devleti” kurmak gibi bir düşünceleri yoktu. Tırnak içinde “ellerindeki ekmeği korumak için suç işliyorlardı”. Hepsı bu!

1930’lardan sonra bölge için hazırlanan raporlardan önce Cumhuriyet Dersim gerçeğiyle karşılaşmış, meseleyi İttihatçı gözlükle bir güvenlik sorunu olarak görmüş ve çözümü de aynı mantıkla aramıştır. Nitekim 1926’da Koçuşağı Aşireti’nin giriştiği “talan”, Albay Mustafa Muğlalı komutasında Sünni Şavak Aşireti’nin yardımlarıyla uçaklar kullanılarak cezalandırılmış; köyler, mezralar ve hayvan sürüleri yangın bombaları kullanılarak bölge bir ateş alanına çevrilmiş, Kılábuz Deresi katledilen “şâki”lerin cesetleriyle dolup taşmıştı.

“Ganimet” ne demek?

Resmî açıklamada “Asilere bir hayli kayıp verdirilmiş ve 1084 küçükbaş, 342 büyükbaş hayvan ganimet olarak alınmıştır” denilmekte. Açıklamadaki şu nokta, devletin bölgeye ve bölge insanına bakış açısını ele vermektedir.

Diyeim ki bu bir isyan, başkaldırma veya adını ne koyarsanız koyun... Nasıl cezalandırdıysanız cezalandırdınız. Peki “ganimet almak” ne demek? Yunanları mı yendiniz, bir Yunan bölgesini mi işgal ettiniz de ganimetten bahsediyorsunuz? Bu insanlar devletin vatandaşı değil mi? Onlar düşman değil, suç işlemiş vatandaşlar. Canlarını alarak cezalandırdığınız yetmiyor mu ki, geriye kalan masum halkın mallarına el koyuyor ve “ganimet alındı” diyorsunuz?

Evet, bölgeye ve bölge halkına bu gözle bakılıyordu.

1930’lardan itibaren bu sorunu çözmek için hazırlıklara başlandı. Raporlar hazırlatıldı ve yasal düzenlemelere gidildi. 14 Haziran 1934’te 2510 sayılı İskân Kanunu çıkarıldı (bu kanunla Türkiye etnisiteye dayalı üç bölgeye ayrılıyordu). 25 Aralık 1935’te ise 2884 sayılı Sıkıyönetim Kanunu hazırlandı. Bu kanunla Dersim ismi kaldırıyor, bölgeye “Tunç Eli” adı veriliyordu. Elazığ merkezli bir Genel

Valilik kuruluyor ve Tunceli, Erzincan, Bingöl mıntıkları Umumi Müfettişlik Bölgesi adı altında Elazığ'a bağlanıyordu.

Genel Valiliğin başına Korgeneral Abdullah Alpdoğan getirildi. 18 Haziran 1937'de Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın da hazır bulunduğu Bakanlar Kurulu toplantısında Başkan İsmet İnönü, bizzat hazırladığı (1935) İslahat Programı'nı açıklamıştı.

Bölge halkından daha program hazırlanırken Jandarmanın aranan 3.700 kişiden 2 bini güvenlik kuvvetlerine teslim olmuş, yani durumun vehametini idrak etmişti. Ne yazık ki iş işten geçmişti. Ankara bütün hazırlıklarını tamamlamıştı; çibanbaşı olarak gördüğü bölgeyi, bir daha problem çıkartmayacak şekilde yeniden dizayn edecekti.

Harekât 21 Mart 1937'de başlar. Hava Kuvvetleri bölgeyi bombalar, kara kuvvetleri süpürge hareketiyle köyleri yakar, yıkar. Evlerini terk ederek erişilmesi güç, sarp dağlardaki mağaralara sığınan kadın, çoluk çocuk dinamit ve gaz bombaları kullanılarak imha edilir. 15 Temmuz 1938'deki ikinci ve 10 Ağustos'taki üçüncü büyük harekâtla işlem tamamlanır.

Seyit Rıza ve yandaşları Elazığ'da bir tatil günü uyduruk bir mahkemeye, savunmaları dahi alınmadan gece yarısı idam edilirler. Geride kalan halkın önemli bir kısmı Batı Anadolu'nun çeşitli illerine sürgün edilir. Resmî rakamlara göre harekâtlarda toplam 14 bin civarında insan katledilmiştir. Gayriresmî rakamlar ise 50 bin ile 90 bin arasında ölüden söz eder.

Hadisenin aslı astarı budur.

"SEYİT RIZA ÜNİVERSİTESİ"

Geçtiğimiz ay CHP'nin Halk TV'sine konuk olan eski bir STK başkanı, hükümetin samimiyetini test için Tunceli Üniversitesi'nin adının Seyit Rıza olarak değiştirilmesini teklif ediyordu. Absürtlüğün bu kadarına da pes! Seyit Rıza'nın isminin bir yerlere verilmesine karşı değilim. Uygun görülen her yere verilebilir. Ancak dediğim gibi, uygun yerlere... Tıpkı modern, çağdaş, gelişmiş Batı ülkelerinde yapıldığı gibi spor tesislerine meşhur sporcuların, sağlık tesislerine meşhur tıpçıların, askeri tesislere meşhur askerlerin isimlerinin verilmesi gibi şık bir yöntemle yapılmalıdır bu. Seyit Rıza okuryazar olmadığı gibi Türkçe de bilmiyordu. Onun isminin -her yere yakışsa da- bir bilim kurumuna yakışmayacağını her akli başında Alevi vatandaşımız idrak eder.

TARİHE BAKIŞINIZI DEĞİŞTİREN DERGİ

5 yıldır resmî tarihin ezberlerini bozan Derin Tarih, hakikate sadakatle yoluna devam ediyor. Dikenli tellere cesaretle dalmaktan vazgeçmiyor. Osmanlı, Selçuklu, Cumhuriyet, İslam ve Avrupa tarihi yeni yorum ve perspektiflerle Derin Tarih sayfalarında.

TÜM BİLDİKLERİNİZ TARİH OLACAK